

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LÆREAAR OG LÆRERKAAR

LIVSERINDRINGER

VED

N. NIELSEN

FHV. KOMMUNELÆRER
I HILLERØD

II DEL

1930

FREDERIKSBORG AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI
HILLERØD

N. NIELSEN:
LÆREAAR OG LÆRERKAAR

VI.

OMTRENT midtvejs mellem Hillerød og Lillerød Stationer ligger Hammersholt hestlængt paa den vilde Mark. Nøgent og bart tager Stedet sig ud, og talrige Udflyttersteder glide saa at sige upaaagtede ind i Kedsommeligheden.

For et halvt Aarhundrede siden laa Byens Gaarde og Huse — ligesom nu — uordentlig spredte omkring tre-fire Gadekær og løb næsten ud i et med det nærliggende Børstingerød. Siden har et Par robuste Teglværker med en Mængde Funktionær- og Arbejderboliger klistret sig op ad Jernbanen, for ikke at tale om, at Byen er bleven belemret med Villaer i moderne Pandekagestil — idéforladte, som alt det øvrige.

Børstingerød Mose, en virkelig Idyl, skjuler sig haardnakket i en Lavning ved Brødeskov ad Kollerødkanten, og kun de fjernere Omgivelser, Skovene og Frederiksborg Slots Taarne, som titte frem derover, erindre om, at man trods alt befinder sig i det naturskønne Nordsjælland.

Hammersholt Omraade, der naaer hen ad Kirkelte til, danner Østpartiet af det meget langstrakte og smalle Nørre-Herløv Sogn. Børstingerød hø-

rer til det ubetydelige Lillerød Sogn, og Hestehaven — spredtliggende Afbyggersteder mod Nordvest — ligger i det temmelig omfangsrige Frederiksborg Slotsogn.

Hammersholt, Børstingerød og største Delen af Hestehaven dannede indtil 1. Januar 1892 Hammersholt Skoledistrikt, hvilket i Resten af min Embedstid kun bestod af Hammersholt og Hestehaven alene.

En halv Snes jordløse Huse, der ligge ved og mellem en Del alt andet end poetiske Tørvegrave ved Hillerød—Lillerød-Vejen, tæt op ad Store Dyrehave, føre Navn af Lille-Sverige, — antagelig fordi de oprindeligt have været beboede af Svenskere. I min Tid var Beboerne respektable Folk med et Par Bøller iblandt. Kort forinden havde et Par Kællinger, »Trine Lejs« og »Hul-Hanne«, indbudt en tredie, »Rive-Sidse«, til Kaffegilde, og under Festen overtjæret hende paa Legemsdele, Velanstændigheden forbyder at nævne, selv om Latinen tages til Hjælp. Denne noget resolute Opræden, hvilken Birkedommer, Kammerjunker R. Scholten honorerede med en passende Bøde, bar maaske nok en Del

af Skylden for, at Navnet Lille-Sverige havde en vis Klang paa Egnen.

Fra Bankerne i Nærheden, Slettebjerg kaldede, haves en fortrinlig Udsigt, der i Vest rækker til Arresø, Tisvilde Hegn og Skovene ved Jægerspris. Disse Banker udgøre forøvrigt en Del af det kuperede Terræn, der omgiver Hillerød i Syd og Øst og kulminerer i Skansebakken (»Skansen«), et fritliggende Punkt paa Hillerød Overdev, fra hvis Top Udsigten er endnu mere vidtrækkende og storartet end fra Slettebjerg.

Den 1. Juni 1882, Aarsdagen efter vort Bryllup, flyttede min Hustru og jeg med lille Richardt ind i Hammersholt Skole, og den 25. s. M. blev jeg, efter at Kaldsbrev og Kollats vare indløbne, højtidelig indsat i Nørre-Herlöv Kirke ved Pastor B. Paludan-Müller, der et Par Maanedere forinden havde efterfulgt Digteren J. C. Hostrup som Slots- og fungerende Sognepræst for Hillerød, Frederiksborg Slotssogns og Nørre-Herlöv Menigheder.

Min Forgænger, Carl Ludvig Mariboe, Broder til Stationsforstanderen i Lillerød, drog til Brønshøj ved København, hvor han fem Uger efter pludselig døde. Den stakels forkuede Mand (med et Patentrivejern til Hustru, kendt for mimoseagtig Utilnærmelighed og sit stinkende Hundestutteri, anbragt paa Loftet i Skolebygningen) havde bekjædt Hammersholt Lærerembede med Dygtighed i henved en Menneskeat-

der. Hvor længe han tillige havde været Kirkesanger ved Nørre-Herlöv Kirke, vides ikke.

Det var ingen hyggelig Bolig, vi flyttede ind i. Hammersholt Skole bestod dengang af to parallelle Længer, indbyrdes forbundne ved Plankeværk og en brolagt Gaardsplads, der mindede om Bølgerne paa Havet. Alt tydede paa, at Bygningerne hovedsagelig fremtraadte under samme ydre Form og indre Anordning som for omtrent hundrede Aar siden, da Skolen blev tagen i Brug. Kun Tiden havde krævet sin Ret. Hovedbygningen var kronet af et Par høje Skorstenspiber, den ene uformelig bred, den anden utilgivelig smal. Af Indgangsdøre fandtes kun en eneste, der udadtil afgrænsede en meget lille, aldeles mørk Gang, hvor Loftstrappen fyldte det meste. Til højre førte en Dør ind til Skolestuen, der med sine afskallede Vægge, sin 126 Aar gamle Kakkelovn, sine faldefærdige Borde og sine faa i utilgivelig Grad medtagne Undervisningsapparater nærmest lignede et Materialskur. Til venstre førte en anden Dør ind i Køkkenet, hvilket man maatte igennem for at komme ind i Værelserne, en Stue og to mindre Hummere, der vare fuldstændig blottede for alt, hvad under Begrebet Hygge kan henføres. I det ene Hummer stod en Kakkelovn fra den tidligste Jernalder, i de to andre Rum intet som helst Varmeapparat. Ved Køkkenet var et Spisekammer kilet ind. En stor Del af Byg-

ningens Midte gav Plads til en Bageovn, der ikke havde gjort Tjeneste i mange Aar, men desuagtet krævede Hensyn, og paa Loftet ved nordre Gavlfilerede et Brædderum, kaldet Gæsteværelse, der til Nød kunde anvendes som Pulterkammer. — Ud-længen, der ogsaa havde Skorstens-pibe, var en vind og skæv, med klinede Vægge forsynet Bindingsværksbygning i dybeste Forfald. Her fandtes Lo, Lade, Stald, Tørve- og Brænderum, Vaskelejlighed, Hønsehus og Kartoffelkælder samt et Par mindre Rum, der vare alt andet end skikkede til Opbevaring af Mælk og andre Mæjeriprodukter. Rigtignok var der Jernstænger for Vinduet i det ene Rum; men det siger sig selv, at disse Gardiner hverken kunde holde Varmen ude om Sommeren eller Kulden om Vinteren. — Brønden stod nede ved det ene af Gadekærene og i saa intim Forbindelse med dette, at Vandet her steg og faldt med Vandet der og var af samme tvivlsomme Beskaffenhed.

Nørre-Herlöv Sogneraad, som kendte Manglerne og havde en Følelse af, at status quo ikke kunde opretholdes, besluttede at gøre noget, men begik den Fejl — som datdige Sogneraad havde for Skik — at spare paa Skillingen og lade Daleren gaa. Det eneste fornuftige vilde have været at nedbryde den gamle og opføre en helt ny Skole, hvilket sidste man forøvrigt mange Aar efter gik med til. Men et saadant Skridt turde Med-

lemmerne ikke fordriste sig til af Frygt for Skatteyderne i Nørre-Herlöv og de to andre interesserede Kommuner. Et Tremandsudvalg holdt Syn over Manglerne (ved hvilken Lejlighed et vægtigt Medlem stak Benet gennem Sovekammerloftet!), og samme Efteraar blev der lagt delvis nyt Loft i Hovedbygningen. Bagerovnen blev nedreven og dens Plads lagt til Gangen, fra hvilken der aabnedes Afgang til »Storstuen«. Undervisningslokalet blev pudset op, Spisekammeret lagt til det ene af Hummerne og nyt Spisekammer indrettet i en Krog af Køkkenet. Døre og Vinduer blev eftersete, Beboelsesrummene tapetserede, en Kakkellovn anskaffet, den store Skorstenspibe moderniseret osv. Det hele kostede mange Penge, men gavnede ikke synderligt. — I de følgende Aar blev der fremdeles bødet paa de aftenværste Mangler. Nogle af Udhusets klinede Vægge blev erstattede med Vægge af brændte Sten. Der blev lappet paa Plankeværker. Tage m. m., men Tilstanden var desuagtet i den Grad uholdbar, at det regnede ned i Værelserne og sneede ind i Laden, saa Foderet ødelagdes, for ikke at tale om, at Kvæget frøs i Stalden paa det ynkeligste.

Omsider blev jeg ked af dette evindelige Lapperi, som intet frugtede, og klagede til Skoledirektionen, der gav mig Ret. Ogsaa mit Forslag til en ny Ordning blev taget til Følge, og i Sommeren 1890 fik Skolen den Skikkelse, som den i Hovedsagen bærer

Dagen i Dag trods den Omstændighed, at den 1924 er gaaet over i privat Eje. Den gamle Udlænge blev nedreven og erstattet med en ny. En Tværlænge med Gennemkørselsport kom til at danne Forbindelse mellem Hovedbygning og Udhus, saa Skolen nærmest fik Udseende af et Afbyggersted, som Egnen kender dem. Hovedbygningen fik fire Værelser. I Tværlængen indrettedes Køkken, Bryggers, Spisekammer, Pige-kammer samt Mælkedæider, og i Udhuset Brænde- og Tørvehus, Lo, Lade, Stald, Hønsehus og Latriner. Gaardspladsen blev ombrolagt, og den tilbagestaaende Del af Plankeværket rettet. — En ny Brønd, med godt og rigeligt Vand, var et Par Aar forinden bleven gravet tæt op ad nordre Gavl, ligesom den gamle Skolestuekakkellovn noget senere ved Beboernes og mine forenede Bestræbelser endelig havde maattet vige for et mere tidssvarende Varmeapparat.

Trods de omskrevne Forbedringer afgav Hammersholt Skole dog ingenlunde nogen hyggelig Bolig, takket være de Omstændigheder, at den sin høje Beliggenhed uagtet, var overordentlig fugtig, og formedelst denne usædvanlig kold, ligesom den ved visse Vinde ikke var til at opholde sig i for Røg. Hvor ofte maatte jeg ikke om Vinteren lade Børnene gaa hjem, naar det faldt Skolestuekakkellovnen ind at ryge for Alvor!

Et lille Stykke Jord, begrænset af Hovedbygningen paa den ene og et

forfaldent Stendige paa de tre andre Sider, dannede Skolens Have, hvilken i en Aarrække ikke havde været dyrket, men af Formandens Hustru benyttet som Hundekirkegaard. Nogle af Dyrene var efter Sigende jordede i Kister, der ved Fraflytningen bleve gravede op og med Indhold transporterede til Brønshøj! Et Par forkrøblede Graner, nogle Syren- og Hyldebuske, et Benvedtræ samt en frodig Bevoksning af Bynke, Brændenælder og andet Ukrudt udgjorde et Hele, der harmonerede fortræffeligt med de hosliggende Skolebygninger.

Et af mine første Foretagender gik ud paa at lade denne Urskov rydde, hvornæst jeg efter Henstilling af fremragende Sogneraadsmlemmer samt flere af Skoledistriktets Beboere, der ønskede at ærgre Skolens gerrige og ildesete Nabo, besluttede at ansøge om Tilladelse til at inddrage et heldigt beliggende Stykke Gadejord under Haven, for at denne kunde opnaa en nogenlunde brugbar Størrelse. Til den Ende gik jeg først rundt til de Beboere, paa hvis Underskrift jeg paa Forhaand var sikker. Da alt var ordnet her, gik jeg til Naboen, menende, at denne nu for Skams Skyld ikke vilde sige nej; men jeg havde slemt forregnet mig. Manden beklagede, at han ikke kunde vise den attraaede Villighed, da han brugte Jordpletten til Blegeplads (for sine Stenbunker, der fyldte op alle Vegne, hvor de ikke hørte hjemme!) og ik-

ke vilde kunne faa sine Vogne i Gadekæret, saafremt jeg fik min Vilje! Hans Broder og Svoger vilde eller turde nu heller ikke underskrive, og kort at fortælle: jeg maatte slaa Projektet af Tankerne. Først min Eftermand lykkedes det straks efter Ankomsten at opnaa, hvad jeg havde tilsigtet, grundet paa, at Naboen efter udvist Føjelighed haabede at faa Embedsjorden i Forpagtning, — hvad han dog ikke opnaaede, idet Smeden kom ham i Forkøbet!

Hammersholt Skole laa paa sin Jordlod, hvilken sidste var af ret god Beskaffenhed, fraregnet en opskaaren Tørvemose i østre Ende ud mod Jernbanen. Da en ikke ringe Del af Lønnen skulde hentes frem af Jorden, og jeg ikke mente at kunne faa Lodden bortforpagtet paa saadanne Vilkaar, at det kunde svare Regning, hvortil kom, at Svigerfader havde skænket mig sin Kvægbesætning, da kan fratraadte Embedet i Tingjellinge, maatte jeg trods al Ulyst bekvemme mig til at spille Agrar. Det var ingen taknemmelig Rolle, og lad mig sige det straks: Fortrædelighederne opvejede rigeligt Fordelene trods den Omstændighed, at jeg ingen Sinde ramtes af direkte Uheld. Manden, der pløjede for mig, var ikke altid saa hidsig til at gøre sin Pligt som ønskeligt; i hvert Fald maatte jeg stadig af uvedkommende høre ilde for, at han vidste at tage mere end tilbørlig Hensyn til, at jeg var et Fæ paa Landbrugets Omraade.

Men han var en flink Mand, og at jeg holdt fast ved ham i alle de Aar, jeg virkede i Hammersholt, taler tilstrækkeligt for, at jeg, naar alt kom til alt, var velfornøjet med ham. Hvor skulde jeg desuden have faaet en bedre fra? Om Høsten var det ikke let at opdrive Mandskab, og jeg maatte derfor lade mig nøje med, hvad der kunde faas, respektable Folk eller Bøller, som det kunde træffe. Det samme gjaldt for Tærskningens Vedkommende. Røgterbestillingen, som jeg for største Delen selv bestred, kunde heller ikke afvindes nogen lys Side, og føjes endvidere til, hvor mange Bryderier der vare forbundne med at faa de nødvendige Indkøb gjorde, at faa Krafftoder, Møleslumper o. lign. hjemkørte fra Byen, at faa Flæsk, Smør og Æg afsat, for ikke at tale om, at en og anden misundelig Medborger saa skævt til, at Lærerne ogsaa havde noget at sælge, — vil man kunne sige sig selv, at det ikke var idel Morskab Aar ud og Aar ind at skulle drive Agerdyrkning og Kvægavl. Hvad der ikke lidet bidrog til at gøre Stillingen end mere fortrædelig, var den fænomenale Ugenerthed og totale Mangel paa Agtelse for fremmed Ejendom og fremmed Ret, min gridske Nabo vidste at lægge for Dagen. Han, der ikke kunde taale, at en fremmed Høne traadte paa hans Jord eller skrabede paa hans Mødding, undsaa sig ikke ved at lade sine Kreaturer afæde Sæd og Græs paa Skoleloden samtidig

med, at de forulæmpede mine værge-løse Kreaturer, som stod tøjrede der. Et forfaldent Dige, som Kommunen skulde vedligeholde, men aldrig tog sig af, skulde heller ikke medvirke til at beskytte et Omraade, der laa saa lige for Haanden. At paatale sin Ret medførte kun Grovheder og Krakilerier af enhver Art. Med et gennem Skoleloden førende aabent Vandløb, der afdrænede et Hjørne af Naboens Mark, var der ogsaa stadig Ulejlighed som Følge af, at det var det eneste Punkt, Gnieren under Skin af Ret kunde komme mig til Livs. — Heller ikke den Omstændighed, at al Verden betragtede Skolens Mark som alfar Vej og lavede Stier paa Kryds og tværs hen over den, skulde virke opmuntrende. I Begyndelsen forbød jeg vel denne Trafik; men da jeg mærkede, at det intet frugtede, lod jeg fem være lige. At føre Proces mod Folk, jeg — den fremmede — daglig skulde leve iblandt, var selvfølgelig udelukket.

En anden Ulempe medførte Landvæsenet derved, at vi maatte holde Tjenestepige. Her i Kulsvieregnet var Tyendeforholdene af en ganske anden Natur end paa Steder, hvor jeg tidligere var kendt, og vi skiftede stadig Medhjælp, til Moder omsider sendte os en jysk Pige. Hende havde vi en Aarrække, til hun — kedeligt for os, værst for hende selv — trods Advarsel ægtede en uvederhæftig Person og rejste tilbage til Jylland.

*

Fra Agrarvrøvlet — som jeg havde af et oprigtigt Hjerter, men maatte døje, fordi jeg ikke kunde opholde Livet uden det — vender jeg mig til et andet Emne, og begynder da, som rimeligt er, med en kort Omtale af mine Foresatte.

Biskop i de Dage var B. J. Fog, en mild og venlig gammel Mand, som visiterede en Gang i min Embedstid. Med ham havde Lærerne al Grund til at være fornøjet. — Af de to Provster, Jürgensen, Frederikssund, og C. Thorup, Skuldelev, var førstnævnte en saare lemfældig Tilsynsmand, og den sidste en Autoritet, man uvilkaarlig maatte bøje sig for. De gjorde mig hver for sig det gode, de kunde, og der er al Anledning til at tro, at jeg besad deres fulde Tillid, — den jeg iøvrigt af al Magt stræbte at gøre mig værdig til.

Sogneraadsformand var Gaardejer, Sognefoged og Amtsraadsmedlem Anders Nielsen i Nørre-Herløv, en dygtig Mand, ja, en af de mest oplyste Bønder, jeg har kendt. Nogle kaldte ham egenmægtig og paastod, at han havde Sogneraadsmedlemmerne i Lommen og kunde skalte og valte med Kommunens Sager, som han lystede. At dette ikke var Tilfældet, har jeg mere end en Erfaring for. Under de ikke saa Konflikter, jeg i Aarenes Løb havde med Sogneraadet, stod han altid paa mit Parti, og hvorvel vi fik listet en hel Del igennem, takket være den Omstændighed, at Medlemmerne i

mange Tilfælde maatte bøje sig for den Indsigt og Dygtighed, han lagde for Dagen, var det dog langt fra, at man altid fulgte ham blindt, hvad jeg til Tider med Ærgrelse maatte bekende.

De Nørre-Herløv og Frerslev Gaardmænd vaagede med Skinsyge over, at der i Sogneraadet kun indvalgtes Mænd, paa hvilke man ubetinget kunde stole. Beboerne i Hammersholt var ilde anskrevne hos de Her- rer, hvisaarsag der blev vaaget meget nøje over, at disse Kommunens Stedbørn bag Brødeskov fik en saa faatallig Repræsentation som mulig. Kun Gaardmænd vare selvskevret til at blive Medlemmer af Raadet; men undertiden valgte man dog ogsaa en Smed, Hjulmand eller anden gældbunden Tjener ind for at give det Udseende af, at man ogsaa ønskede Menigmand repræsenteret. Lærerne forstod man ypperligt at holde ude fra enhver nok saa ringe Tillids- post. Kun E. d. Olsen, Nørre-Her- løv, som man havde en vis Respekt for, sagtens fordi han var en velstil- let Mand, fik Lov til at beklæde Stil- lingen som Forligsmægler i Tyen- desager og en enkelt Gang blive valgt ind i Bestyrelsen for »de Fat- tiges Kasse«. Lærerne i Frerslev og Hammersholt kunde i det højeste er- holde en kommunal Revisorpost. Ved et Sogneraadvalg opnaaede jeg ikke desto mindre engang 12 Stemmer og vilde upaatvivlelig have faaet flere, hvis ikke jeg paa det bestemteste

havde opfordret Vælgerne til at stemme paa en anden. Jeg havde nok om Ørerne i Forvejen og kunde ikke tænke mig Muligheden af at ud- rette noget i et Sogneraad.

De menige Pladser i Skolekommis- sionen var saa godt som altid be- satte med et Par Gaardejere, den ene fra Nørre-Herløv, den anden fra Frerslev. Om Hammersholt kunde der selvfølgelig heller ikke i dette Tilfælde være Tale. Nogle af Med- lemmerne var dygtige Mænd, for hvilke jeg havde al Respekt. De tal- te ikke meget, men hørte til og saa paa Tingene med Interesse, som det sømmer sig beskedne Folk uden Sag- kundskab. Men der var ogsaa Sin- ker iblandt, endog saadanne, som kun til Nød kunde nedkradse deres Navne i Protokollen, ja endog levere otte mere eller mindre grove sprog- lige Bommerter i en Kvittering paa femten Ord! Saadanne Undermaa- lere vare altid de værste, naar Præ- stationerne ved de halvaarlige Eksa- miner skulde bedømmes. De disku- terede saagar Karaktergivningen med Sognepræsten, vilde ved Om- og Opflytninger sjældent rette sig efter Skolens Tarv eller Lærerne, hvem de idelig modsagde, hvor det paa nogen Maade var muligt, og for mit eget Vedkommende gik det ved Gymnastikopvisningerne stadig ud paa at fastslaa min over vide Græn- ser bekendte Udygtighed i dette Sko- len aldeles uvedkommende Bifag af tiende Rang. Det var ikke altid, jeg

kunde lade være med at skumle over eller gøre Nar ad saadan Vigtighed, for ikke at sige Dumhed, ja havde endog engang et Sammenstød med Sognepræsten i Anledning af, at jeg i en Skrivelse til Kommissionen efter hans Mening havde snærtet for grovt. Hvad skulde jeg sige? I mit stille Sind afparerede jeg med følgende Svar: Er Folkeskolen paa Landet da en latterlig Institution, eller hvad har den gjort, siden Lærerne skulle kontrolleres og retledes af slige Stymperer!

En pudsig Historie kan maaske finde Plads her.

Da Provst Thorup en Formiddag visiterede i Frerslev Skole, traadte er af de menige Skolekommissionsmedlemmer under Gymnastikopvisningen hen til ham og talte omtrent saalydende: »Ja, det her er jo nydeligt; men vent, til vi i Eftermiddag kommer til Hammersholt, saa vil Provsten faa noget andet at se.« — Provsten: »Driver Lærer Nielsen da ikke Gymnastik?« — Det ærede Medlem: »Nej, det er vist ikke stort.« — Provsten (med fast Stemme): »Saa skal han sandelig ogsaa ha' en Røffel!«

Eftermiddagen kom, Provsten og Skolekommissionen med den, og vi tog fat. I Begyndelsen syntes jeg nok, at min høje Foresatte var noget reserveret; men lidt efter lidt tødde han op, og det gik storartet, jeg selv skal sige. Inden vi vidste et Ord af det, var det omtrent Aften, da Prov-

sten pludselig ser paa Uhret, bryder af og siger (henvendt til mig): »Ja, Tak skal De have! Det har sandelig været en ganske fornøjelig Eftermiddag!« — Han kører, og jeg er fornøjet med hele Verden, ogsaa med Skolekommissionsmedlemmet fra Vestfronten, der havde opført sig rigtig pænt af en Undermaaler at være.

Men hvad sker? Da jeg paafølgende Søndag møder ved Nørre-Herløv Kirke, siger Kollega Holm: »Naa, du iik nok en Røffel ved Visitationen forleden.« — Jeg: »Hvad behager?« — Holm: »En Røffel, ja; det vil du vel ikke fragaa!« — og fortalte saa, hvad han som Ørevidne havde hørt Skolekommissionsmedlemmet sige og Provstns svare. Jeg: »Saa dette femte Hjul til Skolens Vogn har villet sætte Lus i Skindpelsen. Han maa aabenbart have faaet en væmmelig Smag i Munden, da Røffelen udeblev!« — Saa fulgte en kort Meddelelse om, hvorledes Visitation var løben af, og at Ordet »Gymnastik« end ikke var nævnet, hvorefter vi begge, Kollega Olsen forøvrigt med, morede os kosteligt over Sladderhanken.

Skolekommissionens ærede Formand, Pastor B. Paludan-Müller, der boede i Hillerød, var en saare elskværdig, human og deltagende Foresat, der altid behandlede Lærerne som personlige Venner. Som nylig tilflyttet havde han endnu ikke tilkæmpet sig den Position i Nørre-

Herløv Sogn, han siden kunde glæde sig ved, — en Position, som Formanden, J. C. Hostrup — efter eget Vidnesbyrd i »Erindringerne« at dømme — havde maattet savne.

Et Par Kapellaner blive at nævne her; men da mit Forhold til disse var overmaade løst, skulle de slippe fri for videre Omtale.

Skolegangen i Hammersholt var ordnet saaledes, at yngste Klasse mødte Tirsdag, Onsdag, Fredag og Løverdag om Sommeren, Mandag og Torsdag om Vinteren; ældste Klasse omvendt, naar undtages, at den som Regel havde en ugentlig Fridag i Maanederne Juli—September. Der forlangtes 251 aarlige Undervisningsdage af Kommunens Lærere; men forøvrigt kunde disse noget nær lægge Ferierne, som de ønskede, og havde dertil enkelte Dage til Disposition ved uundgaelige Forsømmelser, — en heldig Omstændighed, som bødede noget paa det urimelige Forlangende, at der skulde holdes Skole flere Dage, end Anordningen foreskrev.

Da jeg indtil 1. Januar 1892 var Lærer for Dele af tre Kommuner (saaledes forstaaet, at Nørre-Herløv Kirke var min Sognekirke, og at jeg kun havde med Nørre-Herløv Sogneraad og Skolekommission som nærmeste Foresatte at skaffe), blev Følgen den, at jeg, hvad ministerielle Forretninger paa Hverdage og paa Søn- og Helligdage udenfor Kirketiden angik, kunde blive forlangt til at synge i tre—fire Kirker og paa lige saa mange Kirke-

gaarde. Dette kunde have sine Ubehageligheder, især naar Læreren i Nyhuse og Kantoren ved Frederiksborg Slotskirken (begge høje i Hatten) lejlighedsvis insinuerede, at jeg gjorde Indgreb i deres Rettigheder ved at synge for mit Skoledistrikts Beboere ved Begravelser paa Nyhuse Kirkegaard eller ved Barnedaab og Bryllupper i Slotskirken, for ikke at tale om det generende i, at Kantoren ved Slotskirken og Læreren i Lillerød skulde indkassere de Styvere, der tilfaldt mig i Offer ved forefaldende ministerielle Forretninger under Gudstjenesten paa Søn- og Helligdage, da jeg havde min Sognekirke at passe og, selv om jeg havde kunnet, ikke var berettiget til at fungere i de fremmede Kirker. Men som Regel havde jeg ikke større Grund til Klage og mødte desuden hos den fremmede Præst, jeg var kaldet til at samvirke med, Provst Carl Brasen i Bloustrød (og Lillerød), en Venlighed og Forstaaelse, jeg var meget taknemmelig for.

*

Ved Navnet »Kulsvier« ledes Tanken uvilkaarlig hen paa en djærv, staalsat Karakter, der handler uden Frygt og ikke stikker noget under Stolen. I Begyndelsen var jeg ikke dristig ved Tanken om »Mændene med de fem Vognkæppe«, jeg havde læst saa meget om, men tilstaar gerne, at Frygten hurtigt gik over.

Beboerne i Hammersholt Skoledistrikt var, som Kulsviere er flest,

jævne Folk, med hvilke jeg hurtig kom i Trit. Undtagelser forekom, og blandt disse en »Fremskridtsmand« i Hestehaven, som altid mukkede, i Regelen over rene Bagateller. Over al Maade skrivesyg — vistnok en Eftervirkning fra den Tid, Manden med Skam at melde havde været Medlem af Sogneraadet — bombarderede han mig stadig med Skrivelser, i hvilke han paa Sogneraadsmans sagde »man« om sig selv og brugte andre Vendinger, han ligeledes havde faaet i Vrangstruben. Da jeg til sidst rent ud nægtede at modtage disse Udgydelser eller kastede dem uaabnede i Kakkellovnen, henvendte han sig til Sogneraadet, hvor de mødte en lignende Skæbne. Og ikke stort bedre gik det den indbildske Nar, da han begyndte at plage Skolekommissionen og Skoledirektionen med sin af ufriwillig Komik spruttende Pen. Jeg erindrer blandt andet en Klage over, at jeg havde slaet hans Søn med »de bare Hænder«, som om det var nødvendigt at tage Handsker paa for at levere en justeret Lussing. Denne Skrivelse gik forøvrigt den tjenstlige Vej og krævede Svar, — et Arbejde, der kunde have været anvendt paa mere nyttige Formaal. Ufortrødenhed i Puslespil var med andre Ord et Særkende for Manden, der holdt ved, saa længe jeg var i Hammersholt. Om han efter den Tid forbedrede sig, melder Historien intet om.

Da Skoledistriktet laa indenfor Læbæltet, var Købmandshandel selvføl-

gelig forbudt, hvilket medførte et urimeligt Spild af Tid og Kræfter, naar de fornødne Varer og Brugsgenstande skulde tilvejebringes. Hvor mange Gange maatte jeg ikke efter Skoletid traske til Hillerød for at røgte Ærinder, og hvor ofte maatte jeg ikke efter Hjemkomsten beklage, at jeg havde glemt det halve af, hvad jeg skulde huske! Større Varepartier kunde man vel nok faa hjem med Bønderne, naar de kørte til Torvs eller Mølle; men saa maatte man lade Varerne afhente hos Vedkommende, hvis ikke deres Vej just faldt forbi. En gammel haltende Morlil førte Tændstikker, Røg- og Skraatobak samt Cigarer paa Lager, dog ikke finere Mærker. En Kagekone, der én Gang ugentlig gik rundt med Kurven, var forsynet med Brystsukker og andet Slikkeri for Børn; men disse Artikler, samt Øl og Brød fraregnet, maatte alt andet hentes i Byen, saafremt man da ikke foretrak at rende til Høkeren i Lillerød eller at hente Varerne i København, hvilket sidste jo nok til Tider kunde betale sig.

Medens de fleste Søn- og Helligdage henslæbtes med Hverdagsarbejde, var de ugentlige Torvedage, navnlig Mandag, at betragte som Hviledage for de kørende Beboere og Smaakaarsfolkens Hustruer, der af gammel Vane absolut skulde til Hillerød paa disse Dage, enten de havde Ærinde eller ikke. Som Aarets største Festdag blev Fastelavnsmandag betragtet. Paa denne hvilede alt Ar-

bejde; men til Gengæld kunde det hænde, at en Bonde kørte Gødning ud Skærtorsdag eller tærskede Langfredag! Ja, i Nabsognet Lillerød blev der endog et af de sidste Aar, jeg virkede i Hammersholt, holdt Afdansningsbal Natten mellem Skærtorsdag og Langfredag!! — Beviser paa, at gamle og unge ogsaa dengang kunde give Forargelse og slet Eksempel.

Det følger af sig selv, at adskillige »Bajere« og »smaa Kopper The« (Thevandsknægte) paa Torve- og Markedsdage gled ind under Koffen, naar man mødtes hos en eller anden af Hillerød Købstads uhyggeligt mange Værtshusholdere; men desuagtet er der i Almindelighed intet slemt at sige om Beboerne med Hensyn til Drik. Enkelte Fyldevomme dannede Undtagelse.

I Hammersholt og det tilgrænsende Børstingerød fandtes en Del Smugkroer for Ungdommen; men de gik heldigvis ind efterhaanden, muligvis, fordi Politiet havde faaet Nys om Sagen. Jeg mindes bl. a. »Skomagerkroen« nede ved Jernbaneloverskæringen, opkaldt efter den halte Morten Skomager, som skænkede her. Huset er ikke mere til. Men mest berygtet af alle var vel nok Simon Jørgensens Kro i Børstingerød, hvis Ihænderhaver snart optraadte som Murer, snart som Slagter og var lige udygtig til begge Dele. Simon var en gammel Bajads, en rigtig Ole-Lige-glad, kendelig ved støjende Latter, der kunde høres i Kilometers Afstand, og

en Flom af Vaas, i hvilken en Brændevinsflaske rullede rundt. Da han begyndte at skænke Spiritus for Børn, maatte jeg gribe ind, og saa fik Distriktet omsider Fred fra den Kant.

En »Totalafholdsforening for Hillerød og Omegn«, ledet af en mere kendt end agtet Glarmester i Lillesverrig og et dito Landpostbud i Hillerød, slog saa vældigt paa Stortrommen, at Folk sprang til Vinduerne, men varede kun fra Høns fløj op, til de fløj ned, — en Følge af Formandens og Næstformandens Uvederhæftighed og Skinsyge. Glarmesteren der havde opsnuset, at Landposten »gik med Flasken saa lumsk i sin Lomme« (eller Taske), fremsatte Forslag om, at den formastelige uopholdelig skulde udstødes, og næppe havde Bølgerne lagt sig efter denne Storm, inden Formanden, Glarmesteren, selv begyndte at drikke. Disse Stød gjorde det af med Foreningen, som ingen havde taget alvorligt.

Bryllupper og Barsedaab fejredes som oftest i Stilhed. Ved Begravelser, der i Regelen foregik fra Hjemmet, greb man sig mere an, idet Følget ikke sjælden var temmelig stort. Sammenkomster med Dans hørte til de største Sjældenheder. Den mere velhavende Ungdom fylkedes i en Danseklub, der holdt til paa et af Hotellerne i Hillerød. Den ældre og mere adstadige Befolkning holdt Faste-lavnsgilde, Gaardmænd for sig, Husmænd og Tjenestefolk for sig. For de sidste var Simon Jørgensen selvskre-

ven Balentrepreneur. Nogle Aar var det Skik at fejre Kongens Fødselsdag hos een eller anden Gaardmand i Nørre-Herløv eller Frerslev. Disse Sammenkomster var dog ikke meget søgte, sagtens fordi de var temmeiig dyre. Ved de Fester med Taler, Dans og sædvanligt Gøgl, der aar'ig eller med Aars Mellemrum ved Pinsetid arrangeredes i Brødeskov til Indtægt for Nørre-Herløv Sogns Sygekasse eller et paatænkt Orgel i Nørre-Herløv Kirke, er det uforholdent at dvæle. De indbragte vel ikke faa Skilliger; men mildest talt ser det noget løjerligt ud at danse Penge ind til et Orgel.

Børneskovture, der i Hammersholt kun kendtes af Navn, søgte jeg straks at give Beboerne en Forestilling om og Interesse for, der maaske — maaske ikke — havde fortjent et bedre Resultat. — Første Gang gik Turen til Fredensborg, og alt forløb heldigt, til vi om Aftenen skulde hjem, da nogle af Deltagerne blev fortrydelige over, at de saa tidligt skulde bryde op. De, som med god Grund ikke vilde vente, kørte paa det fastsatte Tidspunkt. De andre blev tilbage, men indhentede omsider de første under en vild Kapkørsel, der kunde have faaet de betænkeligste Følger. — Næste Gang tog vi til Jægersborg Dyrehave, hvor »Bakken« maatte holde for. Da vi skulde hjem, blev Enigheden atter forstyrret, idet enkelte Fyldevomme, der havde faaet rigeligt af vaade Varer, ikke vilde med. Under Kævlet kørte Broderparten og lod Svampene

tilbage, hvilke sidste først langt om længe naaede hjem i mere eller mindre overkørt Tilstand. Disse to Forsøg lod ingen Tvivl tilbage om, at Børneskovture for Hammersholt Skoles Vedkommende ikke var paa deres Plads, og følgelig lod jeg den Fugl flyve. I Stedet tog jeg, ledsaget af enkelte Beboere, en Sommer ind til Zoologisk Have med Børnene. Jernbanen ydede fri Rejse fra Lillerød Station til København og retur. Ved en anden Lejlighed blev Museet paa Frederiksborg Slot gennemgaaet, og endelig foranstaltede jeg en enkelt Gang med Sogneraadets Tilladelse Dans for Børnene i Skolestuen, idet jeg selv betalte Musiken og lod Børnene beværte paa passende Vis.

Naar Sognepræsten om Vinteren paa søgne Aftener holdt Bibellæsning i Skolen eller en enkelt Søndag holdt Eftermiddagsgudstjeneste, Møde for Santhafricanerne o. lign., ledede jeg Sangen eller spillede paa mit Orgelharmonium, en enkelt Vinter assisteret af en Ungkarl fra Hestehaven, der spillede Violin.

I nogle Aar forsøgte de i Amtet bosciddende samt enkelte andre Indremissionærer (Gudmund, Sparre, Münzberg) at holde Møder i Hammersholt Skole; men deres Forkyndelse fandt ingen Tilslutning. Kun en lille Nordmand, A. M. Nielsen, kunde kalde Folk til Huse, naar han en enkelt Gang viste sig, og nægtes kan det heller ikke, at det var en Nydelse at høre ham.

Min Lærervirksomhed gik sin rolige og stille Gang uden synderlig Delta-gelse, men ogsaa uden videre Anfæg-telse fra Beboernes Side. Det skulde jo ikke mane til Begejstring, at Lige-gyldighed herskede i alle Kroge, men heller ikke føre til Fortvivlelse, om en eller anden Vigtigper (a la Manden fra Hestehaven) skulde finde paa at snak-ke med. Om min Virksomhed som Landmand er det raadeligst at tie. Her vil jeg næppe blive anbefalet som et Mønster til Efterfølgelse, i hvert Fald ikke, før Sagnet faar bredt et formil-dende Skær over, hvad jeg bedrev el-ler maaske rettere undlod at bedrive.

Forøvrigt var det Tidens store Fejl, at man paa Landet kastede en Billing Jord til Læreren som Ækvivalent for en væsentlig Del af Lønningen, hvilken sidste paa den Maade maatte tjenes to Gange, for ikke at tale om Fristelsen til at lægge Arbejdet paa Lodden og lade Skole være Skole.

I den knapt tilmaalte Fritid hengav jeg mig for en Del til Læsning og skriftlige Udarbejdelser af forskellig Art. Navnlig lagde Astronomien Beslag paa Opmærksomheden, og jeg kan, om forlanges, fra afdøde Obser-vator C. F. P e c h ü l e fremlægge At-test for, at jeg ved Besøg paa Køben-havns Observatorium og ved skriftlig Henvendelse til Udstederen har vist „eftertæksom Belæsthed“ i Faget. Praktisk Astronom har jeg aldrig væ-ret. En Tid læste Svigerfader Tysk med mig. Det klinger ganske vist underligt, at jeg, der tidligere havde

haft rigelig Tid og Lejlighed, først fandt paa at lære Sproget nu, jeg maatte gaa en forholdsvis lang Vej for at modtage Undervisning. — Efter at jeg for en billig Penge havde an-skaffet et lille Orgelharmonium, paa hvilket det morede mig at opfriske, hvad jeg havde lært paa Seminariet, fattede jeg en dristig Beslutning om at tage Eksamen i Orgelspil. Og For-søget lykkedes, dog ikke uden Møje, efter at jeg i Forvejen havde modta-get et halvt Aars Undervisning (en Time ugentlig) af C. B r a n d t, der kort Tid forinden havde efterfulgt Jo-seph Glæser som Organist ved Freder-riksborg Slotskirke.

Af en Aspirant, et vakkert ungt Menneske, Banevogtersøn fra Lillerød, som over halvandet Aar øvede sig i praktisk Skolegerning under min Vej-ledning samtidig med, at jeg læste med ham, havde jeg megen Glæde. Fra mig kom han til Vesterbro Semi-narium, hvilket han to Aar efter forlod med en god Eksamen. Straks efter fik han Ansættelse ved Fredensborg private Realskole, hvor han virkede et Par Aar, og hvor jeg, der en Tid fun-gerede som Censor ved Skolens aar-lige Eksamen, havde gunstig Lejlighed til at iagttage Frugterne af hans dyg-tige Undervisning. Siden gled han ind i Folkeskolen og er vedblivende Lærer i Nordsjælland.

En begavet Elev, Gaardmandssøn fra selve Hammersholt, fik jeg langt om længe Faderen til at lade studere. Og den nu ikke helt unge Mand har i

mange Aar været Præst i den danske Folkekirke.

Det tør nok siges, at de fleste Aar, jeg tilbragte i Hammersholt, hørte til de urolige, og jeg behøver kun at minde om det niaarige Finansprovisorium (1885—94), de sporadiske Skattenægtelser, Riffelrummelen, Julius Rasmussens Revolverattentat paa Konsejlspræsident J. B. S. Estrup, Gendarmerne, Holstebroskandalen, „Slagene“ ved Hillerød og Jyderup, Københavns Befæstning ad provisorisk Vej og Selvbeskatningen, for at det straks kan komme til at staa klart, hvorledes vi herhjemme var opskørte paa en Tid, da Raabene „Leve Estrup!“ og „Ned med Estrup!“ hørtes ved alle Lejligheder. — Hvad mig angaar, deltog jeg som Menigmand efter fattig Lejlighed i Løsningen af de foreliggende Opgaver, indmeldte mig i den stedlige Højreforening og den konservative Klub, overværede „Slaget ved Hillerød“ (1. Juli 1883), deltog i de konservative Klubbers Udflugt til Aarhus (Juli 1886), kolporterede Forsvarsadressen, ydede mit Bidrag til Selvbeskatningen, gjorde Udflugt med Højreforeningen til Garderhøjfortet osv.

Den, som ikke selv har været med, vil næppe kunne danne sig et Begreb om det politiske Røre, som navnlig fandt Sted i Firserne af forrige Aarhundrede, en stolt Tid, da Danmark blev regeret af den dygtigste Statsmand, Landet har haft siden 1849 — en varmtfølende Patriot, der ikke lod Statsgælden vokse os op over Ørerne,

som Tilfældet har været siden „Systemskiftet“, og ikke talte om Afrustning, denne gyselige Falliterklæring, som nutidige Ministre i deres usigelige Dumhed og til Spot for al Verden vove at byde det danske Folk.

Den rigtig flæskefede Folkelighed — vel nok den ledeste Heks, som til Dato har redet et Kasteskaft — var heldigvis ikke knæsat i Hammersholt, hvor Folkehøjskoler kun kendtes af Navn. Frerslev Højskole var nemlig nedlagt, og Arvtageren, Højskolen i Hjørlande, den eneste i Amtet, vegeterede kun. Venstremænd og Socialdemokrater (hvilket dengang saa at sige kom ud paa et) var i afgjort Mindretal, og selv om Sammenstød med „Fremskridtsmænd“ ikke helt kunde undgaas, var Følgerne dog aldrig skæbnesvangre. Under Forsvarsadressens Kolportering fik jeg at gøre med en gammel, mundrap Hvad-vi-vil-Kvinde, assisteret af en fortrukken Snedker, som var meget fortrydelig over, at Dannebrogskorsket 1864 var gaaet hans Næse forbi. De havde nær gjort Kaal paa mig, og ikke stort bedre gik det i et andet Hjem, hvor Manden ligeledes var fraværende. Her var nemlig en velunderrettet Bedstemoder enig med Forsvarsnihilisterne i, at Skanser intet nytter, selv om de naar lige op til Himlen! Det havde hun Forstand paa!

Da jeg engang tilligemed et Sogne- raadsmedlem foretog et befalet Eftersyn af de hos Beboerne tilstedeværende Hø- og Halmforraad, blev vi af førstnævnte Kraftkvinde modtagne

med et „Kære Venner! hvad F..... vil I her?“ Hun stod aabenbart i den Formening, at vi var Spejdere, udsendte af den fæle J. B. S. Estrup. Det var iøvrigt samme Kvindfolk, som ved en anden Lejlighed udtalte: „Jeg glemmer aldrig, hvad De sagde ved min Søns Bryllup“, og paa Spørgsmaalet om, hvad jeg da havde sagt, ytrede med et Skuldertræk: „Det kan jeg smænd ikke huske!“

En „Frihedsmand“ af reneste Vand (hvis en Socialdemokrat kan have noget med Frihed at skaffe, hvad jeg forøvrigt betvivler), var min Genbo, Skrædderen, hvem Jakobinerhuen ikke klædte allerbedst. Gamle Ole Pedersen var ellers en fornuftig Mand, overtroisk til Maade, en Del belæst og ganske godt hjemme i Egnens ældre Forhold, dens Sagn ikke at forglemme. Han kunde fortælle en Del om den berygtede Ole Kollerød, hvem han personlig havde kendt, og om mangt og meget paa forskellige Omraader, som Menigmand næppe ofrer en Tanke. Med andre Ord: et langt Livs Stilhed paa Skrædderbordet var ikke blevet uden Virkning. Oprigtig og tjenstvillig som faa vil gamle Ole Pedersen høre til den lille Flok af Kendinge, jeg mindes med Velbehag.

Mine Embedsbrødre i Nørre-Herløv, E. d. v. Olsen, og Frerslev, K. Holm, var særdeles brave og dygtige Mænd, med hvilke det var mig en Glæde og Opmuntring at mødes paa Søn og Helligdage ved Nørre-Herløv Kirke. Omgang med andre Kolleger havde jeg

ikke, Realskolebestyrer P. A. Petersen, Fredensborg, undtagen. I en Aarrække censurerede jeg i hans Skole ved de aarlige Eksaminer — en prægtig Adspredelse i det ensformige Liv, jeg førte, og han, der levede ugift, besøgte os til Gengæld af og til. — Til Beboerne kom min Hustru og jeg, naar vi ved festlige Lejligheder blev indbudt, forøvrigt ikke synderligt. Med enkelte plejede vi Omgang paa den Maade, at de besøgte os efter Indbydelse, og vi dem igen. Det var en Selskabelighed under tarvelige Former, der skulde bøde lidt paa de mange triste Timer, hvormed et stadigt Ophold i det ideforladte Hammersholt var forbundet. — Saa længe Svigerfader levede, kom jeg jævnlig til Lillerød, hvor han og Svigerinde boede tæt op ad Stationen. Her spillede jeg da ikke sjældnen Skak med hans gode Ven, Stationsforstaner Vilhelm Hansen (siden ansat i lignende Stilling i Fredensborg, Fredericia og Kolding), en djærv og varmhjertet Patriot, Bravheden selv, der som Underofficer i Artilleriet havde deltaget med Hæder i Dybbøls Forsvar 1864, skrev i »Vort Forsvar« og siden i »Fra Ufredens Dage« og »Jernbaneliv« har leveret udmærkede Skildringer i Bogform. — Med Gaardejer Frederik Rasmussen i Børstingerød, en lærenem Elev, forslog jeg mangan Vinteraften ved Skakbordet. Han og jeg omgikkes forøvrigt stadig og stod hinanden bi med Raad og Daad, vore Hustruer ligesaa, et

Tegn paa Enighed og god Forstaaelse, som en forskellig Opfattelse i Politik ikke mægtede at forkludre. — Under de store Højtider, navnlig Julen, flyttede Svigerfader og Svigerinde altid over til os, tidt for længere Tid, og der var da mere Liv i Hammersholt Skole end ellers.

Af Udflugter foretog jeg en Del. Enkelte Gange overværede jeg det Skolemøde, der siden 1844 har været holdt i Roskilde hvert Aars tredje Pinsedag. Det var ingenlunde Forhandlingerne, som trak, men Domkirken, som altid er tilgængelig for Mødedeltagerne. — 1890 deltog jeg i det store nordiske Skolemøde, Turen til Skodsborg og Lyngbyanernes temmelig mislykkede Sammenkomst paa »National«. — Stundom tog jeg ind at høre paa Lærereksamen, dog nærmest for at hilse paa min forhenværende Lærer Valdemar Bertelsen, som eksaminerede i Naturlære og Hovedregning. Til Hovedstaden kom jeg iøvrigt af og til, ganske enkelte Gange i Theatrene, Tivoli eller Museerne, en enkelt Gang paa Observatoriet, men fornemmelig, naar jeg havde Indkøb at gøre eller andre Ærinder at udrette. Efter at Provst Hansens vare flyttede derind fra Haarslev Præstegaard, gæstede jeg ikke sjælden disse prægtige Mennesker, hvem jeg fra Tingjellingetiden skyldte saa meget. — Ret hyppige vare de Besøg, jeg næsten hver Sommer til Fods, oftest med en eller anden Jernbanestation til Udgangspunkt (Cyk-

len var i sin Barndom), aflagde snart en, snart en anden af Nordsjællands naturskønne eller historiske Egne, saa der ikke er mange Punkter mellem København og Helsingør, ja paa hele Halvøen mellem Roskilde-fjord og Øresund, Halsnæs undtagen, uden at jeg har været der. Helst søgte jeg det idylliske Fredensborg, hvor jeg havde rig Lejlighed til at tage Kongefamiliens talrige Medlemmer i Øjesyn, naar Hoffet under de verdensberømte Fyrstebesøg residerede paa det hvide Slot ved Esromsø. Her saa jeg Kejser Aleksander den tredjes imponerende Skikkelse. Her deltog jeg i det Fakkeltog, som blev givet i Anledning af Prins Valdemars Bryllup, og det Fanetog, som fandt Sted paa Dronning Louises 70 Aars Fødselsdag. Og her kunde jeg — Melankoliker, som jeg ogsaa er — drømme i Sukkenes Allé, paa Kongebroen, i Nordmandsdalen og mange andre Steder i den prægtige Park. — Større Festligheder bivaanede jeg af og til, bl. a. Stavnshaandsfesten i København (20. Juni 1888), Afsløringen af Erik Ejegods Mindesmærke i Slingerup og Grev C. D. F. Reventlows Mindestøtte i Frederiksborg Slotshave. — Med min gamle Ven, Lærer A. Jacobsen, Hyllested, foretog jeg prægtige Udflugter til Jægerspris og Gilleleje, men fremfor alt til Helsingborg, hvor »Kärnan« blev bestegen, og Höganäs«, hvor en interessant Nedfart i Kulgruberne fandt Sted. — Til Vennerne i Tingjellinge og

Vennen Entreprenør Hans Rasmussen, Krabeshus ved Sorø, fandt jeg ogsaa Vej, ligesom jeg med Hustru og ældste Søn en enkelt Gang gæstede Skelskør og Barn-domshjemmet paa Møls.

Af Sygdomme (Difteritis, Skarlagensfeber, Influenza m. m.) var mit Hus til Tider stærkt belejret. Til Huslæge havde vi Alex. Hansen, Hillerød, en samvittighedsfuld og dygtig Mand, hvem vi næst Gud kunde takke for, at alt forløb heldigere, end det til Tider tegnede.

Efter den ondartede Halssyges Ophør i vort Hjem havde jeg en større Konflikt med Sundhedskommissionen i Anledning af, at den skød Pligten til Side; men uagtet Sogneraadet selvfølgelig støttede Kommissionen efter bedste Evne, maatte begge give tabt, da højere og mere indsigtfulde Autoriteter greb ind. Nederlaget blev dog hævnnet ved, at der omtrent gik et halvt Aar hen, inden vi fik Tapet opsat i de Værelser, fra hvilke det gamle efter Lægens Paabud var blevet fjernet.

Svigerfaders Død og vor yngste Søn Hans Adolfs Fødsel, der begge indtraf samme Aar, hin den 14. Februar, denne den 9. Juni 1887, vare de mærkeligste og alvorligste Begivenheder, vi oplevede i Hammersholt.

Svigerfader fortjener et berømmeligt Eftermæle, og det samme er Tilfældet med Svigermoder, som otte Aar forinden i en forholdsvis tidlig Alder var gaaet til Hvile.

I Maj 1892 døde Tante Edele Lassen i Skelskør barnløs og møt af Dage. Min Hustru og Svigerinde havde med god Grund haabet, at hendes efterladte ikke ubetydelige Formue vilde tilfalde dem, idet et Testamente fra hendes afdøde Mand Bagermester P. C. Lassens Dage bestemte det saaledes. Da min Svigerinde og jeg overværede Begravelsen, blev vi ikke desto mindre ubehageligt overraskede ved, at en hos Tanten i mange Aar logerende ugift Examinatus juris P. Sæby, en ældre, meget doven Herre med et højst utiltalende Ydre og et forskrækkeligt Snakketøj, i Henhold til et nyere Testamente var indsat til Universalarving paa den Betingelse, at Tantens rørlige Ejendele straks og Resten efter Arvingens Død skulde tilfalde rette Vedkommende, saafremt — — Hr. Sæby ikke havde taget anden Bestemmelse!! — — Da Testamentet var lovformeligt i enhver Henseende (det havde Lovtrækkeren begribeligvis sørget for!), kunde der ikke være Tale om dets Omstødelse, og min Hustru og Svigerinde maatte saaledes finde sig i den Skuffelse, deres gamle Tante maaske uden Viden og Vilje havde beredt dem. Som man vel kan tænke, havde den rare »Onkel Sæby« omtrent gjort rent Bord, da han faa Aar efter døde i Jammer og Elendighed.

*

At en Kommunes Beboere ere til for Sogneraadets Skyld, ikke omvendt (hvilket sidste skulde synes det na-

turligste), derom bærer den højst ejendommelige børstingerødske Skolesag et talende Vidnesbyrd. I Henhold til en mellem Nørre-Herløv og Lillerød Sogneraad med Amtets Billigelse indgaaet Overenskomst udskiltes den til Lillerød Sogn hørende Del af Børstingerød fra Hammersholt Skoledistrikt fra 1. Januar 1892 at regne. Dog skulde Beboerne et Aar derefter have Lov til at sende deres Børn til Hammersholt Skole og kunde i Fremtiden nyde samme Ret, mod at Lillerød Kommune betalte Nørre Herløv Kommune ti Kroner aarlig pr. skolesøgende Barn. Da Lillerød Sogneraad ved sædvanlige Prangerkneb søgte at bortfortolke indgaaede Forpligtelser, tog Nørre Herløv Sogneraad begribeligvis Anledning til foreløbig at jage de Børstingerød Børn ud af Hammersholt Skole og at skrue det aarlige Vederlag op til — tyve Kroner pr. skolesøgende Barn! Nogle af Beboerne, der ikke vilde finde sig i, at deres Børn, som tidligere havde haft faa Hundrede Meter Skolevej, nu skulde traske 3—4 km, indgav gentagne Klager til Ministeriet, hvilke dog ikke førte til noget, idet Amtet støttede Lillerød Sogneraad, Skoledirektionen vaklede, og Ministeriet i en Resolution tappert modsagde, hvad det havde fastslaaet i en tidligere. Jeg, der selvfølgelig havde beholdt min Løn som Lærer for Børstingerød ubeskaaren, stillede mig af Hensyn til de betrængte Beboere velvilligt til Sagens Ordning paa den Maade,

at Børnene blev, hvor de var, og først, da det forlangtes, at jeg skulde undervise dem til Tiaarsalderen, og at de derefter skulde søge Lillerød Skole; med andre Ord: da det forlangtes, at jeg skulde være en Art Pøgeskolelærer for min meget ærede Kollega M. H. Bøgh, sagde jeg Stop. — Denne famøse Sag fandt iøvrigt ingen Afslutning, medens jeg virkede i Hammersholt, i hvert Fald ikke efter den gyldne Regel, at enhver bør have den Ret, som tilkommer ham. De Børstingerød Forældre maa vedblivende lade deres Børn traske til Lillerød Skole, som nu er rykket lidt nærmere, medens Afstanden til den ny Skole i Hammersholt er bleven betydelig forøget.

Ogsaa om et Banevogterhus i Hestehaven laa de respektive Sogneraad i langvarigt Kævl. Udfaldet blev, at det helt umotiveret blev indlemmet i Nyhuse Skoledistrikt. Med et andet Hus, der laa paa Faurholm Grund, var det ogsaa galt. Børnene, der alle Dage havde søgt Hammersholt Skole, blev ligeledes jagte til Nyhuse. Men her ordnedes Sagen paa den simple Maade, at jeg fik en af Afbyggerne i Hestehaven til at tage en Dreng fra Huset i Tjeneste, for at jeg kunde beholde ham i Skolen, hvor han daarlig kunde undværes.

Retstilstanden i Hammersholt var sørgelig sløj. Man stjal som Ravne derude og lod det navnlig gaa ud over mit Brændsel og mine Kartoffler.

En Nat blev et helt Læs Tørv borte, og en anden Gang, da jeg aabnede en Kartoffelkule, var der bogstavelig talt kun en — siger og skriver en eneste Kartoffel tilbage! Måne Køer blev malkede i Stalden, og ikke sjældent »spøgede« det efter alle Kunstens Regler, naar Tyveknægtene havde en Formodning om, at jeg ikke var hjemme. En væsentlig Bedring indtraadte dog, efter at jeg havde fundet paa at holde Lænkehund.

Man spørger uvilkaarligt, hvorfor jeg ikke hurtigst muligt søgte bort fra et saadant Sted. Svaret ligger snublende nær. Et større Embede hører uheldigvis til den Slags Ting, der er lige saa lette at eftertrage, som vanskelige at opnaa. Af og til prøvede jeg vel paa at slippe bort, men — fik en lang Næse.

For de uhyggeligste Timer havde jeg og mine vor Nabo samt en svensk Vagabond Svend Eliassen (»Eliis«), ogsaa kaldet »Svend Øl og Brændevin«, at takke. Denne, der var Murer af Profession og et højst forfaldent Subjekt, som tilbragte Vinteren paa Arbejdsanstalten ved Hillerød, naar ingen anden vilde huse ham, aflagde hyppige Besøg i Hammersholt, hvor han havde Tilhold hos Vejmand Hans Christensen f Buske. I ædru Tilstand var Svenskeren temmelig medgørlig, som beruset over al Maade ondskabsfuld, hvor han troede ustraffet at kunne skabe sig, som han lystede. Prygl var han meget bange for, og den,

der lejlighedsvis havde givet ham en solid Omgang, kunde være sikker paa, at han i Fremtiden nok skulde holde sig paa Afstand eller optræde nogenlunde sømmeligt, hvis Vejen faldt forbi. Embedsmænd og lovlig Orden kunde Spektakelmageren begribeligvis ikke lide.

Denne Slavesjæls Unaade havde jeg paadraget mig ved at jage ham ud af min Skolestue, hvor han engang kom ind og opførte sig paa højst upassende Vis. Hermed var Svenskerens Standpunkt givet. Hver Gang han efter den Tid gæstede Byen, gik han skældende og smædende udenfor Skolen, hvorfra han kunde høres i vid Omkreds, insulterede os paa det groveste og satte en saadan Skræk i min Hustru og Børnene, at ingen af dem turde vove sig udenfor Døren, saa længe han var i Nærheden. Gjorde han det alt for broget, meldte jeg ham til Politimesteren, hvilket havde en Mulkt med paafølgende Afsoning til Følge, naar det var lykkedes Gendarmene at indfange ham; men aldrig saa snart var Vagabonden sluppen ud af Arresten, før jeg havde ham igen. For Retten var han en gyselig Pjalt, der stadig søgte at lyve sig fra det hele. Et givet Tilhold om ikke at indfinde sig paa Skolens Grund havde kun til Følge, at han enten tog Gadepladsen i Besiddelse eller søgte ind paa Naboens Mark, begge i Skolens umiddelbare Nærhed, naar han vilde udøse sin Galde. Ondskaben kulmine-

rede dog først, efter at han havde sluttet en Art Fostbroderskab med min uforglemmelige Nabo.

Om denne har Læserne sikkert allerede dannet sig et Begreb. De første Aar, jeg tilbragte i Hammersholt, havde jeg stadig mit Spil med Manden, mest paa Grund af den Skade, han formedelst sin grænseløse Nærighed idelig paaførte mig. Efter at vi havde indbudt ham og Hustru til et Gæstebud, hvor vi havde flere af Distriktets Beboere samlede, gled Stempellet bedre i Cylinderen; men uheldigvis blev han fra 1. Januar 1889 indvalgt i Nørre-Herløv Sogneraad, der ansatte ham som Forstander for Hammersholt Skole, — en Bestilling, han beklædte i Resten af de Aar, jeg virkede derude. Dette Valg skulde faa skæbnsvangre Følger. I Begyndelsen gik alt dog nogenlunde, idet jeg gjorde alt for at opretholde det tilsyneladende gode Forhold, vidende, at Krakileren vilde hævne sig, hvis han ikke blev føjet i alle Maader. Men pludselig begyndte han at optræde paa en saadan Vis, at et nyt Brud maatte følge. Ikke nok med, at han blev mere nærgaaende mod Skolelodden end tidligere, opførte han sig ved given Lejlighed mod min Hustru paa en saadan Maade, at vi nødvendigvis maatte trække os tilbage. Dette foregik i Sommeren 1893. Samme Efteraar skammede han sig ikke ved at overlade Skolens aarlige Istandsættelse til »Svend Øl og Brændevin«, uagtet han vidste, det var

Vagabonden forment at betræde Skolens Grund. Jeg klagede som rimeligt var, til Politimesteren, der først nedlagde Protest hos Sogneraadet, og da dette ikke frugtede, lod en Gendarm jage Svenskeren ud af Skolegaard. At jeg til Straf ikke fik Skolebygningerne istandsatte det Aar, er jo kun, hvad man kunde vente. Om Vinteren var Svend Eliassen paa Arbejdsanstalten og følgelig ikke til Naboens Tjeneste. Dog skyldtes det sikkert Krakileren, at jeg ved Juletid blev indstævnet til Skinforlig i Anledning af, at jeg i en Skrivelse til Politimester, Birkedommer Fr. Øllgaard havde kaldt Omstrejferen Vagabond, — en Betegnelse, Forligskommissionen iøvrigt fandt betimeelig, og som derfor blev staaende. Men det følgende Foraar, da Gendarmene (»de Lyseblaa«) uheldigvis var blevne aftakkede, tog Fostbrødrene saa meget desto bedre fat. Og Angrebene kulminerede i, at »Svend Øl og Brændevin« en Søndag Eftermiddag kom over fra Naboen og slog fem Ruder i mine Dagllgstuevinduer ind, efter at jeg forgæves havde søgt at jage ham bort med en Kæp, — den han iøvrigt fik grundigt at føle. Da jeg forlangte, at Naboen i Egenkab af Skoleforstander skulde lade Ruderne genindsætte, blev dette ikke alene nægtet; men Sogneraadet, for hvilket jeg indankede Kendelsen, lod svare, at det blev min egen Sag. Saa opgav jeg Ævret. Overmagten var for stor.

Man vil kunne sige sig selv, at jeg citer det sidst oplevede ønskede at komme bort snarest muligt — og at jeg af Hensyn til mine Drengte tænkte paa Hillerød, hvor der var et Embede ledigt ved Kommuneskolen, iaa ganske nær. Den ældste havde nemlig begyndt at søge Frederiksborg lærde Skole, og om faa Aar vilde den yngste jo ogsaa være vokset til. At søge var et Øjeblik's Sag, den »polske Tiggergang« slap jeg heldigt over, forskellige Borgere i Hillerød støttede mig paa det kraftigste, og Skoledirektionen gav Haab. Blandt 67 Ansøgere blev jeg af Byraadet indstillet som Nr. 3 til Embedet, hvorefter Skoledirektionen under 9. Oktober 1894 konstituerede og endelig under 15. Oktober 1895 kaldede mig til Lærer ved Hillerød Kommuneskole.

VII.

Torsdag den 1. November 1894 stod jeg første Gang paa Kathedret i Hillerød Kommuneskole. Min Virksomhed i Købstaden blev — paa et Fjerdingaar nær — fortsat gennem tredive Aar, og lad mig sige det straks: ved at flytte fra Land til By var jeg kommen paa rette Hylde. Godt desuden, at jeg slap bort fra Hammersholt, inden Teglværksperioden begyndte derude, og inden den evigt forbandede Paragraf 8 viste sit Abehjæs herhjemme.

I dette Fagforeningstyranniets forjættede Land, hvor Løsenet kort og klart er dette: »Jo galere, jo bed-

re!« maa man altid være belavet paa at møde alle Haande Taabeligheder, selv om man mener at have taget sine Forholdsregler i Tide.

Det siger sig selv, at jeg efter Tiltrædelsen gjorde Byraads- og Skolekommissionsmedlemmerne min Opvartning, — og alle Vegne blev jeg vel modtagen, naar undtages, at Byraadets nye Formand ikke kunde skjule sin Fortrydelse over, at Skoledirektionen havde valgt anderledes, end han ønskede. En Bemærkning om, at jeg ikke skulde være alt for sikker paa at blive fast ansat, naar Konstitutionsaaret udløb, var dog heldigvis kun en tom Trusel, et Slag i Luften, jeg med Sindsro kunde se bort fra.

Amtmanden, Baron Wedell-Wedellsborg, hos hvem jeg ligeledes bankede paa, var vidende om Borgmesterens Uvilje, hvilket han aabent og ærligt udtalte, idet han trøstede mig med, at fra den Kant var intet at frygte.

Ved at avertere i Hillerødbladene havde jeg faaet femten Tilbud paa Lejligheder, — en Overflødighed, vi ikke havde regnet med, og Nutiden formodentlig vil undres over. Min Kone og Svigerinde travede Byen rundt en hel Dag for at komme til Klarhed, og omsider blev vi enige om at slaa os ned hos en enøjet Pottemager i Møllestræde, hvad vi kom til at fortryde. Underligt for Resten, at Manden med sit højst utiltalende Ydre og sin sleske Snak, spæk-

ket med gudelige Talemaader, ikke skræmmede straks.

Det var ellers fint Selskab, vi var komne i. Til Nabo havde vi vor Huslæge, Alex. Hansen, og lige over for laa Teknisk Skole. Ved Siden af denne boede Ingeniør og Godsejer Søren Winkel, og lidt længere tilbage Overlærer ved Frederiksborg lærde Skole V. Kieler med Frue, den bekendte Forfatterinde Laura Kieler.

Fra Møllestræde — med det gamle Raadhus og Vindmøllen ved Svinget ud mod Slangerupsgade — flyttede vi April 1897 op paa Hjørnet af Lille Kannikegade og Mørkegade (nu Kannikegade og Østergade), hvor jeg efter min Kones Død (1912) blev boende med min Svigerinde som Husholderske til Oktober 1925. Værten Chr. Neergaard, skønt lille, en Buldrebase af svær Kaliber, hørte just heller ikke til dem, man uvilkaarlig bliver forelsket i; men han var i hvert Fald en Mand, den gamle Snedkermester, naar Begrebet ikke udpolstres for stærkt. Karakteristisk er følgende Salve, han en Dag i mit Paahør affyrede paa en af sine Læredrenge: »Hvis du havde været et fornuftigt Menneske, vilde du jo kunne indse, at du er en stor Kraftidiot!« Ved en anden Lejlighed løb Hidsigheden i den Grad af med ham, at han lod mig indstævne i Anledning af et ituslaaet Kældervindue, jeg var aldeles uskyldig i — hvilket iøvrigt blev en temmelig dyr Historie for

Manden. Neergaard, der afløste Tømmerhandler Møller («Brædde-Møller») som Brandinspektør, havde i mange Aar været Fattigforstander og fik Dannebrogskorset, inden han døde som Enkemand i Borgerstiftelsen, 90 Aar gammel. Hans anden Hustru, en Glarmesterdatter, var Søster til Landskabsmaleren Gotfred Rump og Justitsminister Nikolaj Rump.

Hillerød Kommuneskole var 1877 bleven flyttet fra Østergade (nu Vognmand Lars Jensens Ejendom) til Nordre Banevej, hvor den fremdeles har hjemme. Da jeg traadte til, havde den kun Hovedbygning (østre Halvdel af den nuværende) og et lavt Gymnastikhus, af hvilket en Rest staar tilbage som Vaskehus. Paa de to Sider var Gaarden hegnet af Plankeværk, langs hvilket der paa et Stykke var plantet Valnøddetræer, og paa selve Gadefortovet paraderede nogle skæve Popler, som til Tider i høj Grad generede ved deres Frøuld.

Ved min Ankomst havde Skolen 372 Elever. Men Antallet voksede stadig, hvilket nødvendiggjorde, at der blev opført en Sidebygning med fire Klasser værelser (1896). Og da heller ikke det forslog, maatte der bygges paany, hvilket atter vil sige, at Skolen 1905 fik sit nuværende Udseende. Paa Højdepunktet var Elevantallet 689. Siden er det gaaet stærkt ned og atter steget.

Da Byggeforetagendet 1905 var omfangsrigt og bekosteligt, blev Skolen indviet paany under megen Højtidelig-

hed, for ikke at tale om, at Borgme-
steren gav en Herremiddag, til hvilken
ogsaa Lærerne var indbudt.

Skolegaarden, Børnenes Legeplads,
der under ugunstige Vejrforhold havde
henligget i et frygteligt Ælte, blev as-
falteret i Sommeren 1906.

1894 var Lærerpersonalet som føl-
ger: Overlærer og Inspektør Peter
Petersen (pensioneret 1929), Kan-
tor Niels Rasmussen († 1901),
Lærerne Chr. Hansen (pensioneret
1925) og Valdemar Morten-
sen (forflyttet til Karlslunde ved Taa-
strup), Frøknerne Frederikke
Liebst († 1925), Olga Saande
(pensioneret 1916), Marie Niel-
sen († 1899) og Handgerningslærer-
inde Marie Petersen. Som Gym-
nastiklærer fungerede Købmand Fre-
derik Petersen, Helsingørsgade
(† 1903).

Kantor Niels Rasmussen var
en velvoksen Fynbo med rank Hold-
ning, busket Bryn og et Overskæg, der
fyldte stærkt i Ansigtet. Om hans
Dygtighed i Skole og Kirke er der in-
gen Tvivl. Paa den anden Side var
han i visse Retninger en saare naiv
Mand, der holdt paa Værdigheden i
en Grad, at man uvilkaarligt maatte
smile højt derover.

Frøken Marie Nielsen var en
fortræffelig Lærerinde. I et svagt,
spinkelt og stærkt forvokset Legeme
sad en Aandsoverlegenhed til Huse,
som selv den mest opsætsige Gade-
dreng maatte bøje ig for. Med andre

Ord: hun hørte ikke til de almindelige
Kvinder.

Den første Lærer, Kommuneskolen
indhøstede efter mig, var Josef
Krog fra Salling. Hans første Hu-
stru var ligeledes en Tid Lærerinde
ved Skolen.

Af de øvrige Lærerkrafter, som
virkede i min Tid og for største Delen
har Pladserne inde endnu, kunne an-
føres: O. C. Andersen (min Efter-
følger i Hammersholt; siden 1. April
1924 Overlærer i Nyhuse), Olaf Rye
Christiansen, J. Hundahl (nu
Overlærer i Sæby, hvorfra han kom),
Frederik Larsen, N. R. Hedin,
Henrik Nielsen, Marius Lar-
sen (forflyttet til Helsingø), Th.
Rifbjerg (forflyttet til København),
A. Primdal (forflyttet til Sønderjyl-
land), V. Skov, N. F. Sønder-
gaard og L. Andkjær Jensen
samt Frøknerne Marie Jepsen,
Alma Jørgensen, A. S. Peter-
sen, A. Boesen og Fru Slettebo.

Flere af ovennævnte Læreres og
Lærerinders Billeder, mit eget indbe-
fattet, er ophængt i Skolens Lærervæ-
relse til Efterslægtens Beskuelse.

Idet jeg glider tilfældige Vikarer og
Timelærere forbi, skal der et Øjeblik
dvæles ved Portnerne (Pedellerne), af
hvilke Skolen i min Tid havde tre. Den
første, Lars Pedersen, var en
skikkelig Mand, der listede om paa
svage Ben og altid havde et velvilligt
Smil paa de fyldige Læber. Hans Hu-
stru, den uforlignelige Dorteaa, en
overordentlig rap og dygtig Kvinde,

kunde tage det op med hvad og hvem som helst og alle Vegne skaffe sig Respekt. — Lars Pedersens Eftermand blev hurtig færdig, og Efterfølgeren virker fremdeles.

Undervisningen var selvfølgelig nøje fastlagt efter Love og Anordninger, med 246 aarlige Skoledage og 36 ugentlige Timer for den enkelte. Adgangen til Ekstratimer stod aaben, og af den sidste Omstændighed gjorde jeg stadig Brug, navnlig i Begyndelsen, for Indtægtens Skyld. Undervisningsmaanedene regnedes til fire Uger, og Ekstratimerne blev betalte af Kæmmerkassen med 65 Øre.

Ferierne var de sædvanlige, og 1913 kom Valdemarsdagen til. Vor nye Konge ønskede, at Dronningens Fødselsdag ogsaa skulde helligeholdes; men da 24. December jo altid er Fridag, traadte 15. Juni (Arkona- og Lyndanisdagen) i Stedet.

Ekstrafrier kunde indtræde. 1905 var Skolen lukket et Par Maaneder under Byggeriet. Det samme var Tilfældet i Slutningen af 1918 og Begyndelsen af 1919, da den saakaldte spanske Syge efter Verdenskrigens Ophør drog hærgende hen over Landene og lagde ikke faa, navnlig unge Mennesker, i Graven. De første Aar, jeg virkede ved Skolen, blev der enkelte Gange givet Ferie paa særlig varme Dage; men Ulæmpene ved denne Trafik var saa aabenbare, at Systemet nødvendigvis maatte forlades.

Ved min Tiltrædelse havde Skolen

endnu ikke Gymnastik for Piger. Den blev senere optaget med forhenværende Danselærerinde, Fru C. Nissen som Leder, og 1918 blev Hus- og Køkkengerning ligeledes et fast Fag, med Frøken A. Boesen som Lærerinde. Ogsaa Hygiejnen blev imødekommen ved Ansættelse af Skolelæge og Skoletandlæge.

Vel nærmest for at efterabe Stats-skolen blev der vovet et Forsøg i Retning af Forældremøder. To Møder blev afholdte med et halvt Aars Mellemlum, og derved blev det. Ingen tænkte paa at fortsætte. Men et Resultat bragte Møderne i hvert Fald: Indførelse af Karakterbøger for Børnene.

Inden Loven om Lærerraad kom til Verden, blev der altid holdt Lærermøde, naar Skolesager og tilgrænsende Spørgsmaal krævede det, saa man for Hillerød Kommuneskoles Vedkommende egentlig ikke kan sige, at der efter Lovens Ikrafttræden skete nogen væsentlig Forandring i det bestaaende.

Ved det første Lærerraadsmøde, som holdtes 30. Juni 1904, blev jeg valgt til Sekretær og virkede som saadan til 1920, da jeg efter egen Begæring fra-traadte. — Ved samme Møde blev det vedtaget, at Skoleaaret i Fremtiden skulde regnes fra Sommerferie til Sommerferie, hvilket Autoriteterne gav Medhold. Hidtil havde Paaske eller Aarets eneste Eksamen ved Paasketid dannet Skel.

I et andet Lærerraadsmøde nogle

Aar efter blev det besluttet, at Personalet i Forening skulde udarbejde et Regneapparat. Meningen var, at det skulde trykkes, for at ogsaa andre Skoler, om det kom til Stykket, kunde anvende det.

O. Rye Christiansen og jeg begyndte straks at udforme det Afsnit, som var tilfaldet os; men derved blev det. Lærerraadets Beslutning traadte aldrig ud i Livet. Derimod udarbejdede jeg et komplet Regneapparat for større Børn, hvilket — uden at blive trykt — fandt delvis Anvendelse i mine egne Regnetimer, af hvilke jeg i en længere Aarrække havde femten om Ugen.

Ved den aarlige Eksamen (efter 1904 henlagt til Juli) censurerede Skolekommissionsmedlemmerne pligt-skyldigst, og enkelte velvillige Borgere efter Anmodning. Men da det ikke desto mindre kneb med at skaffe Censorer i tilstrækkeligt Antal, maatte Lærpersonalet — skønt mindre rigtigt — udfylde Hullerne

Kun faa Forældre eller paarørende overværede Eksamen. hvorimod der altid var stærkt Tilløb til Afslutnings-højtideligheden i Gymnastiksalen. En lignende Interesse havde den Gymnastikopvisning med flerstemmig Sang, som aarlig vendte tilbage ved Paaske-tid, inden Foraarskonfirmanderne gik ud.

Kommuneskolens 25 Aars Jubilæum paa Nordre Banevej blev mindet ved en lille Højtidelighed i den gamle Gymnastiksal 27. November 1902. Ved

denne Lejlighed skænkede Byraadet en Klokke med Indskrift („1877—1902“), som Dagen i Dag ringer ud over Byen, naar en Undervisningstime hører op og en anden begynder.

30. Oktober 1917 stod Morten Luther og Reformationen paa Dagsordenen, og 9. Juli 1920 blev der slaet til Lyd i Anledning af Nordslesvigs Tilbagevenden til Moderlandet. Sang og Tale vekslede, og i sidste Tilfælde blev der tillige musiceret af Frivilligt Drengeforbunds Orkester.

Omtrent hvert Aar blev der under Læreres og Lærerinders Følge og Opsyn gjort Udflugter med de ældre Klassers Børn, som oftest til Helsingør (Kronborg), Kongens Lyngby (Landbrugsmusæet) eller Roskilde (Domkirken), en enkelt Gang til København (Zoologisk Have og Tivoli) eller Fredensborg. Jernbanen ydede fri Befordring efter de sædvanlige Regler.

I Ny og Næ foretog jeg private Udflugter med min Klasse eller Dele deraf til Rokkestenen ved Trollesminde (som i flere Aar ikke har kunnet rokke), Donse, Kirkelte Hegn, Dæmpegaard, Fredensborg og Gurre, — en Art Flidshelønning, som Børnene vidste at sætte Pris paa.

De aarlige Besøg paa Slottet, som Lærere og Lærerinder pligt-skyldigst maatte gøre med deres respektive Klasser, var der ingen Fornøjelse ved, da Børnene i Forvejen kendte Musæet ud og ind og sjældent havde Interesse for de historiske Genstande. Udsigten

fra Vinduerne til By og Slotshave var tilsyneladende det, som fængslede mest.

En Udflugt af egen Art gik 11. September 1917 til Trollesminde Stubmarker, hvor Børnene efter indhentet Tilladelse under Lærerpersonalets Opsigt sankede Aks. Der er maaske dem, som undres over et saadant Indfald og mener, at Skolens Opgave er en anden. Men husker man paa, hvor vanskeligt det under Verdenskrigen var for Smaakaarsfolk, navnlig i Byerne, at skaffe Føde til Høns og andre Smaakreaturer, vil Forstaaelsen næppe udeblive. Og et er temmelig sikkert: havde Høns og Kaniner været tænkelige Væsener, selvbevidste som vi, vilde de have glædet sig ved slig Omtanke fra Skolens Side. Udbyttet var nemlig ikke helt ringe for de Børn, der gad bestille noget.

Hen imod Jul blev der hvert Aar indsamlet Gaver i Varer eller Penge til „fattige Børns Juleglæde“, som det i Bladenenes Kundgørelser hed. Vi andre kaldte det Juleuddelingen. For Pengene blev der indkøbt nyttige Ting, mest Beklædningsgenstande, som uddeltes efter bedste Skøn. I den Anledning var der dannet en Komité med Pastor Paludan-Müller som Formand og Købmand Julius Larsen som Næstformand. Kassere- ren skiftede gennem Aarene. Blandt Medlemmerne var gamle Kurvemager Petersen den ivrigste af alle. Kom- muneskolens Lærere og Lærerinder fulgte begribeligvis ogsaa Trop, og i

en halv Menneskealder havde jeg Æren af at være Komitéens højt be- troede Sekretær.

I nogle Aar blev der holdt Jule- træ for Børnene paa „Leidersdorff“s Hotel,, ved hvilken Lejlighed der van- kedede Risengrød, Kaffe og Julekna- s til aile, for ikke at tale om, at der blev leget, danset, forevist Lysbilleder m. m. Siden faldt Sammenkomsterne bort, grundet paa, at enkelte Børn havde Adgang til Juletræ en halv Snes Steder, de daarligst stillede mindst et Par Gange, og Komitéen med Rette fandt, at Overmættelse burde und- gaas. Under de stærkt forandrede Forhold efter Verdenskrigen faldt Ju- leuddelingen bort af sig selv, Komitéen opløstes, og de, der havde nydt godt af dens Arbejde, blev henviste til Hjælpekassen.

Undervisningen gik støt og rolig, og alle halsbrækkende Eksperimenter var bandlyste. Paa den anden Side kunde det hænde, at en Lærer eller Lærerinde under Udøvelse af sin Gerning eller som Følge deraf kunde blive udsat for Ubehageligheder udefra, dog sjælden af foruroligende Art. Inspektøren tog nemlig altid Skraldet af, naar der blev klaget uden Grund, og da han ved smaa Midler — Skuldertræk, Hoved- rysten, Smil og alle Haande Gestus — ypperligt forstod at jage Fredsforstyr- rerne med eller uden Skørter (Kvin- derne bar Skørter dengang) paa Por- ten, om de end til at begynde med havde taget mere end stærkt paa Vej i deres hvidglødende Iver, blev det

etterhaanden sjældnere og sjældnere, at nogen ulejligede sig. Naar Inspektøren altid skulde have det sidste Ord, var der jo slet ingen Fornøjelse ved at gøre Vrøvl.

Enkelte af Lærerpersonalet nød en Gang imellem den Ære at blive sjoflet i „Socialdemokraten“ eller dens nordsjællandske Aflægger; men det gik aldrig mit Hjerter nær. Organer af den Kaliber er i mine Øjne kun Smudsblade, og i et saadant kan selv den bedste vente et Stænk fra Skarnfjerdings, naar det passer, og man ikke er Partifælle. En Stymper af „Partifælle“, Skolen i nogle Aar var belempret med, gik altid Ram forbi i de dertil indrettede Organer.

Adskillige konfirmerede Børn havde for Skik at straffe Lærere og Lærereinder ved ikke at hilse! Ogsaa dette har jeg taget mig let, erindrende, at det altid er Undermaalerne og Bundfaldet, som viser Opdragelse paa den Maade.

Ligeledes har jeg oplevet, at konfirmerede Drengene har raabt efter mig paa Gaden. Et Eksempel af Arten fik jeg dog hurtig standset i denne Trafik ved et alvorligt Brev til Farleren, en af Byens Borgere, og et andet Individ — forøvrigt en af de fejgeste Knægte, der har slidt en Skolebænk — lod jeg Politibetjent Mathiasen tage sig af under ganske private Former. Man forstaar, at Fyren var kureret med det samme.

Det er ogsaa hændet, at jeg af en konfirmeret Gadedreng er bleven overstænket i et radikalt Venstreblad.

Redaktøren skammede sig ikke ved at optage og derved godkende det gyserlige Vaas, Indsenderen gylpede op, sagtens fordi jeg var en politisk Modstander, der skulde nøffles, ligegyldigt af hvem. Paa en „Partifælle“ havde Knægten næppe faaet Lov til at øve sit Talent.

Det siger sig selv, at større Familiebegivenheder i Lærerkredsen (Jubilæer, Sølvbryllupper o. lign.) kaldte Kammeraterne frem, og at der blev løftet i Flok. Til daglig passede enhver saa nogenlunde sit og jeg selv med Familie var af gode Grunde saa godt som udelukket fra al Selskabelighed.

Et aarligt tilbagevendende Samlingspunkt dannede Frøken Liebsts Fødselsdag, som faldt paa Helgolandsdagen (9. Maj). Indbydelse var udgaaet længe i Forvejen, og da Frøkenen boede paa Skolen, var det staaende Regel, at Kammeraterne under det store Formiddagsfrikvarter søgte op i Lejligheden, hvor der vankede Vin, Kager og Cigarer i Overflødighed. Som rimeligt var, blev der indledet med en Skaal for Fødselsdagsbarnet, udbragt i velvalgte Ord af Inspektøren, og sluttet af med et Leve for Heltene fra Helgoland. Det hele var saare fornøjeligt.

Folkebiblioteket — aabnet 1896 og i en Aarrække bestyret af Inspektøren — sad oprindelig til Huse i søndre Gavl af Skolens Gymnastikhus, hvor et Par Smaarum dannede tilstrækkeligt Lokale. I det ny Aarhundredes Begyndelse blev der stillet Forslag

om, at Lærere og Lærerinder med paarørende skulde holde Sammenkomster her en Gang imellem, hvilket vandt Bifald. Ved Møderne blev der holdt Foredrag, samtale, drukket Kaffe m. m. Skridtet var aabenbart et velment Forsøg i Retning af at ryeste Lærerpersonalet sammen; men efter et Par Aars Forløb var kun Mindet tilbage.

Paa et af disse Møder blev der stiftet en Lotteriforening, der hurtigt fik et stort Antal Medlemmer, men lige sa hurtigt skrumpede ind, da det viste sig, at Numrene ikke kom ud i hver Trækning.

En Sommer havde Lærerne med Hustruer samt Lærerinderne Udflugt pr. Vogn til Gribskov og Nøddebo. Turen forløb paa bedste Maade og var meget fornøjelig. Det samme gælder om et Par Sammenkomster, henholdsvis i Restaurationen »Vennelyst« og paa Jernbanehotellet, som fandt Sted paa senere Tidspunkter. Jeg anfører disse Eksempler for at vise, hvad Datiden virkede for at stive Kammeratskabet af. Om Resultaterne kan saa enhver tænke og dømme, hvad han vil.

Ved Tiltrædelsen var mit Embede aarlig lønnet med 1000 Kr. + Skolepenge (omtrent 50 Kr.) + Lønningstillæg. Det sidste blev ydet paa Finansloven og kunde veksle fra Aar til andet, men var i Reglen omkring et Par Hundrede Kroner. 1896 blev Embedet reguleret til 1705 Kroner.

Da Skolefondens Regnskabsfører var

falden paa den Tanke, at jeg ikke kunde faa Lønningstillæg i Konstitutionsaaaret, og følte mig ilde berørt derved, saa meget mere, som jeg havde vanskeligt ved at klare mig i Forvejen, var Manden saa venlig at koncipere en Ansøgning, som jeg ordret afskrev og indsendte, hvilket havde til Følge, at jeg aldrig, hverken før eller siden har faaet saa meget i Lønningstillæg som det Aar.

Ved Sygdom og Dødsfald i Familien var jeg kommen stærkt paa knæerne; men da jeg i min Nød i Sommeren 1897 henvendte mig til Byraadet med Andragende om et lille Lønningstillæg, fik jeg Afslag. Imidlertid maa Byraadet være kommet til Erkendelse af, at jeg burde hjælpes; thi fjorten Dage efter, at mit Andragende var blevet forkastet, blev jeg kaldt op til Borgmesteren, som nu velvillig stillede et Laan paa 200 Kroner i Udsigt paa Betingelse af, at der maanedlig skulde tilbageholdes 4 Kroner af min Løn, til Gælden var betalt. Skulde jeg dø forinden, vilde Restbeløbet blive mit Bo eftergivet. Paa disse Vilkaar gik jeg ind, og de 200 Kroner blev da ogsaa ærligt og redeligt afbetalt i Løbet af 50 Maaneder. Renter var man saa venlig at fritage mig for.

Straks efter, at Lov af 24. Marts 1899 var udkommen, blev det i Byraadet bestemt, at Lærerpersonalet ved Kommuneskolen skulde lønnes efter højeste Skala fra 1. Januar 1901, og saaledes skete det.

Det ny Aarhundrede vliste Lærerstandens et venligt Ansigt; med andre Ord: det begyndte at dages i økonomisk Henseende, hvilket nok kunde tiltrænges. Før den Tid havde i hvert Fald jeg og mine maattet suge paa Labben.

•

Til de Indtægtskilder, jeg maatte se mig om efter for at skaffe Brød til Huse, hørte Privatundervisning. I Aarene 1896—98 læste jeg Mathematik med enkelte Latin- og Realskoleelever for en Betaling af 50, i enkelte Tilfælde 75 Øre pr. Time. 1897 havde jeg en Tid to ugentlige Regntimer i Frøknernes Brummerstdts private Pigeskole, ligeledes for 50 Øre pr. Time, og rimeligvis vilde jeg have fortsat her, hvis Skolen ikke var bleven hævet. Den havde bestaaet i 40 Aar.

En anden lille Biindtægt havde jeg ved Kontorarbejde. I fire Aar (1897—1901) var jeg Bogholder for en ung Herreckviperingshandler paa Fisketorvet, som ikke passede Forretningen og følgelig gik fallit. Efter eget Udsagn kunde han ikke nøjes med mindre end 5000 Kroner i aarlige Lompepenge! Mig gav han 10 Kr. maanedlig for det vidtløftige Arbejde, jeg udførte. Navnlig var det overvældende ved Nytaarstid og omkring 1. Juli, da der skulde udsendes Regninger, hvilke jeg udfærdigede i Skokketal. — En kort Tid havde jeg ligeledes Kontorarbejde paa Slots møllen og hos det nye Boghandler-

firma Andersen & Schou paa Fisketorvet. Betalingen var 30 Øre pr. Time; men Arbejdet maatte paa Grund af Overanstrengelse indstilles. Ogsaa Værten, Snedkermester Neergaard, tog mig i Tjeneste for 30 Øre pr. Time; men her maatte jeg ligeledes hurtigt give op. — Naar hertil kommer, at jeg undertiden renskrev Arbejder for Pastor Paludan-Müller og siden for min Søn, da denne havde betraadt Forfatterbanen, vil man sikkert være paa det rene med, at jeg havde det rigeligt med Fritidssysse.

Som et Eksempel paa Kraftudfoldelse kan anføres, at jeg for min Søn ved given Lejlighed renskrev 276 Kvartsider i Løbet af 24 Døgn. Trykt udgjorde Bogen 340 Oktavsider.

Ogsaa til Handelskolen, der holdtes paa Kommuneskolen, var jeg knyttet som Regnelærer fra 11. Januar til 26. April 1899. Om dette løjrlige Akademi kunde der være en Del at bemærke, men intet godt, og da jeg udsætter mig for, at Folk ikke vil tro mig, selv om Dokumenterne lægges paa Bordet, vil jeg nøjes med at sige, at Undervisningstiden var Mandag, Onsdag og Fredag Kl. 20—22, og Timebetalingen 1 Kr. 25 Øre.

Den følgende Vinter, da Skolen lagde ud paa ny, havde den ikke Brug for mig, hvilket jeg iøvrigt saa godt forstaaer. Jeg var vejlet og funden for let.

Jeg havde kun været i Hillerød et Par Aar, inden jeg indtrængende blev anmodet om at overtage Agenturet

for Forsikringselskabet »Hafnia«. Tilbudet blev afslaaet med en Bemærkning om, at jeg mindst af alt egnede mig til Forretningsmand. — Ligeledes nægtede jeg at lade mig vælge til Revisor i Skolefonden, — en Bestilling, som blev mig tilbudt kort før Embedsfratrædelsen

Af offentlige og private, for det næste brødløse Hverv har jeg haft adskillige. I en meget lang Aarrække var jeg Gaardinspektør i det store Formiddagskvarter. Stillingen medførte, at jeg slap med 34 Timers ugentlig Undervisning. — Til 1909 havde jeg Tilsyn med Lærerbiblioteket, som havde Plads i to store Reoler paa Lærerværelset. — I saa godt som hele min Embedstid deltog jeg i alle offentlige Valg (Folketingsvalg, Byraadsvalg m. m.) som tilfornordnet ved Stemmegivning eller Stemmetælling, stundom begge Dele. — 1898 blev jeg valgt ind i Bestyrelsen for Lærernes Understøttelsesforening i Frederiksborg Amt, hvor jeg en halv Snes Aar var Næstformand, ligesom jeg sammen med Lærerne P. Ørum Andersen, Auderød, Julius Hessen, Skævinge, og O. Larsen, Hagelse, var Medlem af det Udvalg, der 1913 omredigerede Foreningens Love. — 1899—1906 var jeg Repræsentant for Hillerød Kreds af Danmarks Købstadlærerforening. — Fra 1902 til Foreningens Ophør var jeg Revisor i Højreforeningen og den konservative Ungdomsforening. — Siden 1907 har jeg været Medrevisor

for Hillerød Asyl, og i syv Aar (1902—08) var jeg efter Lærer Edv. Olsens Død Regnskabsfører for den 1897 stiftede Plejehjemsforening for Frederiksborg Amt, — en Bestilling, der indbragte 100 Kroner aarlig. Og da jeg efter eget Ønske fratraadte, blev jeg valgt til Foreningens Revisor, hvilket jeg siden har været.

Plejehjemsforeningen havde i min Regnskabsføretid to Formænd: Overførster, Hofjægermester, Kammerherre R. B. Leth, Egelund, og Slotspræst H. Kissmeyer, Asminderød, og to Kasserere: Købmd. Chr. Sundstrøm og Rektor Conrad Iversen, begge af Hillerød, hvilke jeg nævner, fordi det egentlig kun var Formanden og Kassereren, jeg maatte forhandle med, hvorfor det ogsaa var af Vigtighed, at de boede saa nær som muligt. For Formændenes Vedkommende virkede Afstanden generende. Til Egelund fører den omtr. 5 km lange Vej som bekendt for største Delen gennem Skov, hvorfor min Hustru ogsaa var ængstelig de Aftener, hun vidste, jeg var dernede. Der var forøvrigt hyggeligt i den gamle Overførstergaard, som havde Plads, hvor Prins Gustavs store Sommervilla ligger. Den venlige Overførster, en fint dannet Mand, der jævnlig kom til Hove, var let at forhandle med og holdt dertil meget af en lun Passiar, naar det faglige var drøftet. Desuden havde jeg en bestemt Følelse af, at han ikke i mindste Maade saa ned paa den fat-

tige Kommunelærer fra Hillerød.

*

Min Lærervirksomhed i Hillerød fandt Sted under tre Biskopper, af hvilke jeg kun har set de to: Th. Skat Rørdam og Harald Ostenfeld. Førstnævnte visiterede Kommuneskolen 10. Juli 1908; men hele Visitatsen for mit Vedkommende indskrænkedes til, at jeg — i Lighed med det øvrige Lærerpersonale — spiste Frokost sammen med Biskoppen hos Inspektøren. For Biskop Ostenfeld, der visiterede 23. Februar 1924, regnede jeg nogle Minutter med sjette Drengeklasse og modtog en hjertelig Lykønskning i Anledning af min 70. Fødselsdag, som det netop var.

Til de tre Biskopper svare tre Amtmænd: Baron Wedell-Weddellsborg, Grev Schulin og den borgerlig fødte Howard Grøn, alle Kammerherrer, med hvilke jeg dog intet specielt har haft at gøre.

Distriktsprovsternes Antal var fem, af hvilke jeg fremhæver M. Blichfeld i Skibby som den, der havde konfirmeret mig. Alle var de humane Mænd, der i fuldeste Maal fortjene et godt Omdømme, fraregnet C. Krogh, Frederikssund, der maatte fratræde paa Grund af Sædelighedsforbrydelse.

Af Skolekommissionsmedlemmerne kan foruden Pastor Paludan-Müller nævnes Sygehushæge W. Gottlieb, Kæmner L. R. Frendrup, Rektor C. Iversen, Adjunkt Julius Nielsen (nu Rektor ved Metropolitan-skolen), Redaktørerne Sigurd

Berg og Laurids Hansen, Sagfører N. P. Olsen og Lektor Repstock.

Conrad Iversen — der 1902 frattraadte Rektoratet ved Frederiksborg lærde Skole og døde 1918, over 85 Aar gammel — var i mange Aar Medlem af Byraad og Skolekommission, i hvilke Stillinger han var en meget forstaaende og dertil udmærket Støtte for Kommuneskolens Lærerpersonale. Ejendommeligt nok: i hans egen Skole var Ordenen saa som saa, takket være et Par radikale Adjunkter, af hvilke den ene, en sand Pryglemaskine, efter Fratrædelsen sjoflede den gamle i højst utilbørlig Grad. Forældre saa sig til Tider beføjede til at tage deres Dreng ud af Skolen, hvor Partiskhed herskede mere, end godt var, og selv maatte jeg sende min ældste Søn til Birkerød for ikke at risikere det værste.

Sigurd Berg har efter Døden faaet en Sten med Billedrelief ude i Kanten af Jægerbakkeanlægget ved Folkemusæet paa det Hjørne, hvor Helsingørgade løber ud i Københavnsvejen, den saakaldte Kongevej (Alléen).

Pastor B. Paludan-Müller og hans brave Hustru kom vi ikke ret meget sammen med trods den Omstændighed, at vi i 23 lange Aar boede skraas overfor hinanden i samme Gade. Grunden var Travlhed paa begge Sider. Gennem alle Aarene kom jeg dog — sammen med min Hustru i hendes Velmagtsmøde — til Torsdagsmø-

derne i Præstegaarden, hvor Præsten i Regelen talte over en eller anden nytestamentelig Tekst eller Tekstrække. En Vinter holdt Pastor emer. Fich (forhen Karlebo) ligeledes flere Aftener i Træk nogle ypperlige Foredrag over Patriarkerne i Israel.

Pastor Paludan-Müller var meget afholdt af sine Menigheder og fortjente at være det. Hvad han har været for mig og mine under de sørgelige Dødsfald, vi oplevede, og under al den øvrige Modgang, vi havde at gennemgaa, lader sig ikke beskrive. Her var det Vennen, den brave, trofaste Ven i Sognepræstens Skikkelse, som altid stod rede med Opmuntring og Trøst.

Af Kapellaner havde vi seks, alle dygtige Mænd, og skal en enkelt fremhæves, er ingen i Tvivl om, at det ubetinget maa blive Stiftsprovsten i Aarhus, forhenværende Kirkeminister Fr. Bruun-Rasmussen. — En af de unge Mænd, som havde været Lærer for et af Kongebørnene, forargede mig ved at møde med Ridderkors paa Præstekjolen Indsættelsesdagen, saa meget mere, som den gamle, hæderkronede Provst, der indsatte ham, var kemisk fri for saadan Prydelse. Et nyt Eksempel paa, hvad Ordener og Hæderstegn har at betyde i vore Dage. De falde tilsyneladende, hvor det kan træffe.

Til at begynde med havde Hillerød Købstad og Frederiksborg Slotssogn Menighedsraad tilfælles — en Fejl, der siden blev rettet. Da det første Valg fandt Sted (1903), kom seks

højkerkelige, to Indremissionsmedlemmer og to Grundtvigianere ind i Raadet, og ved Valget 1912 blev Styrkeforholdet et lignende, hvilket jeg anfører som Eksempler paa, hvorledes de vigtigste Retninger indenfor Folkekirken er stillede, hvad Tilhængere angaar. Ved en Lejlighed blev jeg valgt til Suppleant, ved en anden designeret til Dumpekandidat.

Grundtvigianerne blev jeg færdig med i Tingjellinge. Med Indremissionsfolkene havde jeg i Begyndelsen af Hillerødtiden en Del at skaffe. I noget over tre Aar (1895—98) talte jeg i Pigeforeningen (K. F. U. K.) ved de saakaldte Samtalemøder, der holdtes i Missionshuset „Bethlehem“ en Gang ugentlig, men blev til sidst i al Stilhed „hældt ud“. Muligvis har jeg ikke været kras nok, eller der har været noget andet i Vejen. Forstanderinde var Enkefru Birthe Nielsen, Aalholm i Ullerød, og med denne samt Indremissionær P. Blomberg stod jeg paa en ret venskabelig Fod.

Et Par Mænd, jeg gerne hørte, var Lensgreve Holstein-Holsteinborg og Overretssagfører E. Staal. Sidstnævnte, der i Ungdomsaarene havde været udpræget Fritænker, var en beaandet Taler, man kunde høre paa i Timevis uden at trættes. Uforglemmelige staa et Par Foredrag, han holdt i Januar 1917, det ene paa Hotel „København“, det andet i Biografen paa Torvet. Begge Steder var Rummene da ogsaa fyldte med Tilhørere

indtjil Trængsel.

En religiøs Sekt, der paa visse Punkter afviger fra Folkekirkens Lære og kalde sig Luthersk Missionsforening, af udenforstaaende Møllerianere eller Bornholmere (stiftet af Smed Kristian Møller i Rønne, † 1907), har altid haft en Del Tilslutning i Nordsjælland. Missionshuset „Bethania“ i Helsingørsgade er deres, for ikke at tale om, at Kirkesamfundet 1923 har indviet sin eneste Højskole, en flot Bygning i Herregaardsstil, som ligger ude ved Fredensborgvejen, hvor Lille Dyrehave hører op, og Gribskov begynder.

Partier udenfor Folkekirken have vi ogsaa iblandt os, i hvert Fald Irvingianere og Adventister. For Irvingianerne var man gamle Ven J. Olsen Forstander, eller hvad man nu vil kalde det. Han havde i mange Aar været Modelsnedker i P. Nordstens Jernstøbere og døde 1923 i en høj Alder. — Med Adventisterne havde vi Lærere for saa vidt et kedeligt Mellemværende, idet Børnene fra saadanne Hjem ikke maatte gaa i Skole om Lørdagen.

En af de modbydeligste Religioner, Verden har kendt, Mormonismen, skulde vi ogsaa komme i Berøring med. Mod Slutningen af 1901 dukkede Udsendinge pludselig frem, skumle Karle, der luskede om og prøvede paa at holde Møder. Det gik dog ikke saa glat, idet Præsterne var paa Post og advarede mod disse Ulve i Faareklæder. 1906 havde vi dem igen, og nu

gik det løs. Under et Møde paa Gæstgivergaarden „Sjælland“, som de havde indvarslet til, blev de kraftigt imødegaaede af Præsterne samt enkelte af Tilhørerne. Ja, Stemningen blev endog i den Grad ophidset, at „de sidste Dages Hellige“ skyndsomst maatte fortrække ad en Sidedør. Ved et andet Møde var de endog udsatte for legemlig Overlast af Gadedrengene, hvis Anførere bagefter blev afklapsede i Politiretten. Saa forsvandt Joseph Smiths Apostle en Tid; det vil sige: en enkelt blev tilbage og luskede om; men om Møder var der ikke Tae. Endelig gjorde de et nyt Fremstød i Efteraaret 1910, denne Gang af mindre paagaende Art end tidligere, og forsvandt. Enkelte godtroende Mennesker var dog blevet forlokkede, og bestemt véd jeg i hvert Fald, at en skikkelig Familie tog Rejsepas til Utah.

Liunge-Kronborg Herreds Kreds af Danmarks Lærerforening holdt i en Aarrække sine Møder i den hyggelige Asminderød Kro, hvor der var rigelig Plads, og hvor man spiste godt for en billig Penge. Strengt taget hørte Hillerød ikke med til denne Kreds; men da vi havde vanskeligt ved at komme til Frederikssund og let ved at komme til Asminderød, sluttede vi os til Kammeraterne der. Møderne, der stadig var godt besøgte, sluttede i Regelen med Fællesspisning, under hvilken gamle Kantor A. Th. Jacobsen, Helsingør, sædvanlig var Ordstyrer. Ved pudsig Afbrydelse og vittige Bemærkninger forstod han at

sætte Liv i Gemytterne; med andre Ord: det hele var saare fornøjeligt.

Ved et saadant Møde, hvor Skoleinspektør Petersen indledede en Forhandling om Skolens Tilsyn, havde jeg gentagne Gange Ordet; men da jeg holdt paa det bestaaende, blev jeg kraftig imødegaaet fra forskellige Sider, dog ikke af Kollegaen fra Vej-enbrød, der havde gemt Vaabnene hen, til vi kom til Bords, hvor han læste mig Teksten efter Noder (eller Unoder), hvad jeg forøvrigt ikke tog mig synderligt nær, andre for den Sags Skyld ikke heller, fordi ingen regnede ham for stort.

Ved et Møde, der et Par Aar efter holdtes i Hillerød, var Tilsynsspørgs-maalet atter paa Bane, i hvilken Anledning Bestyrelsen havde indforskrevet Lærer Martin Attrup, Hør-by ved Holbæk, og »Folkeskolens« Redaktør, Lærer Kjærgaard, Korsør, som Talere. Stemningen var ogsaa her for et andet Tilsyn, og da jeg saa godt som ene forsvarede det gamle, blev Attrup i den Grad ubehagelig, at det endog vakte Forargelse blandt dem, der var enige med ham i Hovedsagen. Jeg bed selvfølgelig fra mig, saa godt jeg kunde. og et Par Dage efter havde jeg den Tilfredsstillelse, at Folketingsmand Lars Dinesen — der havde læst Referatet i Bladene, hvor mit Foredrag var gengivet efter Manuskript — skriftlig lod mig vide, at han fuldt ud billigede mit Standpunkt, og at der ikke i mindste Maade var Fare for, at Til-

synet vilde blive ændret i nærmeste Fremtid.

I Sommeren 1915 havde Kredsen en interessant og særdeles vellykket Udflugt over Søen til Esrom, hvor det gamle Kloster blev grundig efter-set under kyndig Vejledning. Turen udgik fra og endte ved Skipperhuset i Fredensborg.

Naar hertil føjes, at jeg i nogle Aar reviderede Kredsens Regnskaber, vil jeg passende kunne gaa over til en kort Omtale af Danmarks Køb-stadlærerforening.

25. Juni 1899 deltog Lærer Chr. Hansen (dengang endnu ikke Kan-tor) og jeg i et Møde, der holdtes i Roskilde og talte fjorten Deltagere, blandt hvilke Lærerne Mikkel Jensen og Laurids Pedersen, Helsingør, min gamle Kontubernal H. C. Pedersen, Aarhus, Lærerne K. Marcussen, Horsens, og Translatør Marselius Petersen, Svendborg, kunne nævnes. Købstadlærerforeningen var allerede stiftet med H. C. Pedersen som Formand, og der blev nu i Roskilde forhandlet om, hvorledes Sagerne bedst skulde ordnes. Hansen og jeg indtraadte som Medlemmer, og da flere af Kollegerne ved Kommuneskolen sluttede op, blev jeg udpeget som Repræsentant for Hillerød, en Stilling, jeg beklædte en Tid. Da der en halv Snes Aar efter bev. arbejdet hen til, at Købstadlærerforeningen paa visse Betingelser skulde gaa op i Danmarks Lærerforening, blev jeg i November

1909 udpeget til Medlem af den samlede Bestyrelse, men havde en Konkurrent i Kollega L. Hedelund, Aalborg, der heldigvis sejrede.

1904 fandt man paa at holde Skolemøde i Hillerød Fastelavnsmandag, og det gik godt i flere Aar. Folk strømmede til i Skarevis, og man var heldig med Talere; men da Møderne — uvist af hvilken Grund — blev lavede om til Pinsemøder, udeblev Tilhørerne saa godt som ganske. Saa vendte man atter tilbage til Fastelavnsmøderne; men nu var Interesseskøllet, og det hele gik i Vasken.

Oplysningsarbejdet i Hillerød og nærmeste Omegn havde følgende Centre og Organer:

Frederiksborg lærde Skole, stiftet 1630 af Kristian den Fjerde og et af Landets største Gymnasier. Lige efter »Systemskiftet« var der stærkt Tale om at nedlægge Undervisningsanstalten; men heldigvis blev det ved Truslen. Demagogerne, som ikke yndede »den sorte Skole«, slog bak i Tide.

Frøken Marie Mørks »Skole og Hjem«, en privat Pigeskole af grundtvigsk Tilsnit, indrettet i flere Bygninger ved Søndre Banevej, Milners Vej og Hammersholtvej. Den afløste Fru Lunds Skole og blev indviet 2. September 1895.

Ved Siden af Frøken Mørks Skole har Frøken Petersens Skole ved Fisketorvet og et Par andre nu ligeledes nedlagte Pigeskoler været uden Betydning.

Industriforeningens Aftenskole for Haandværkslæringer, som fungerede, da jeg kom til Byen, har Plads i Industriforeningsbygningen i Møllestræde. Her har ogsaa den senere oprettede Haandværkerdagsskole været toneangivende, og Hjemmet for samme, der ogsaa ligger i Møllestræde og bestyres af Arkitekt Madsen, blev indviet 4. November 1909.

Holger Begtrup's Højskole i Ullerød, ogsaa kaldet Frederiksborg Højskole, en af Landets største, blev indviet 16.—18. Oktober 1895. Frimenighedskirken er senere kommet til. Med Højskolen kom Fruebjergmøderne, der aarlig holdes ved St. Hansdagstide.

Ude paa Kighusbakken ligger Faurholm Skole (indviet 31. August 1912), og lige over denne Statens Forsøgsmejeri, et storartet Bygningskompleks, der blev taget i Brug Oktober 1923.

Det tidligere berørte Hillerød Folkebibliotek, aabnet 11. Septbr. 1896, er stiftet paa Grundlag af en Bogsamling paa 800 Bind, skænket af Professor Thomas Overskous Datter, Frøken Julie Overskou, hvis oljemalede Billede hænger i Bibliotheket. 1896 udarbejdede jeg den første, ti Aar efter den anden Katalog. Biblioteket tæller nu 8000 Bind og har med Læsestue Plads i et hyggeligt Lokale paa Kommuneskolen, hvorfra der udlaanes fire Gange ugentlig.

Foredragsforeningen for Hillerød og Omegn, stiftet 30. Septbr. 1904, holdt ved i en Aarrække, men er for længe siden gaaet ind af Mangel paa Tilslutning. — Ved adskillige Lejgheder har der uden for Foreningen været holdt Foredrag eller Oplæsning. Jeg mindes saaledes en Gang at have hørt Bjørnstjerne Bjørnson læse op paa Leidersdorffs Hotel.

Paa dette Sted vil jeg ligeledes nævne C. Weitzmanns fysiske Etablissement, som har bidraget meget til Oplysnings Fremme Landet over. Kancelliraad Weitzmann døde 18. Juli 1909.

I Hillerød og Omegn er der efter Aarhundredskiftet, og navnlig i nyeste Tid, sket mærkelige Forandringer. Hammersholt har faaet to store Teglværker. En overvejende Del af Faurholms, Trollesminde og Hillerødsholms Jorder er blevne udstykkede, og trindt omkring paa Markerne gløde de nye Afbyggersteders røde Tegltage i Solen. Hele Byer have rejst sig ude ad Kighusbakken til, ved Tirsdagsskoven (Torsvang; — hvorfor ikke Tirs-
vang?), paa Holsterhusets Jorder, ved Arhejsdanstalten og paa Overdrevet. Teglgårdslund er skudt op, og Bebyggelsen ved Holmegaardsvej skrider bestandig frem. Mellem Nyhuse Kirkegaard og Aalholm i Ullerød, hvor der 1894 ikke fandtes en eneste Bygning, Teglværket undtaget, ligger nu Hus ved Hus, ja hele Tværveje med Huse paa Siderne. — I selve Hillerød

er hele Kvarterer blevne til, for ikke at tale om, at Byen har faaet baade Vand- og Elektricitetsværk, fra Nytaar 1905 endog helt nye Husnumre. Slotsmøllen, der brændte 1896, er opført i stor Stil, men ligger stille, medens Kristians Mølle, et højst tiltalende Punkt i Landskabet, desværre er forsvunden. 1896 begyndte Svinelagteriet sin Virksomhed. 1908 opførtes Bankbygningen med sit Taarn i Frederiksborgstil, siden „Ilskøb“, „City“ og flere andre flotte Bygninger, som varsle om, hvorledes Byen vil komme til at tage sig ud om Hundrede Aar. Den gæstes om Sommeren til Stadighed af en Mængde Turister fra Ind- og Udland, hvorfor det ogsaa hørte med til Tidens Krav, at en Turistforening saa Dagens Lys (1908). — Frederiksværkbanen og Kagerup—Helsingebanen aabnedes 1897, Frederiksværk—Hundestedbanen 1916 og Helsing—Tisvildebannen 1924. Hvor-naar den sjællandske Midtbane vil naa ind til os, er et Spørgsmaal, der i Øjeblikket ikke lader sig besvare. Man har dog begyndt at arbejde paa den i Byens Nærhed.

1899 holdtes Fugleskydning i Hillerød for første Gang. Motorbaadssejladsen paa Slotssøen begyndte 1903, og Frederiksborgløbet 1907. Det sidste bestaar i, at nogle gale Mennesker en Gang aarlig mere end halvt nøgne og med Tungen ud af Halsen i Løbet af et Par Timer rende om Kap fra Hillerød til København.

Udvides Synskredsen noget, kan

det noteres, at Gadevangs Kirke blev indviet 17. Januar 1903, at Frederiksværk blev Købstad 1. April 1907, at Søren Kierkegaards Monument ude i Gribskov blev afsløret 4. Maj 1913, at det nye Egelund blev taget i Brug 20. Juni 1917, og at Fredensborg Slot kunde holde 200 Aars Jubilæum i Oktober 1922.

25. Maj 1913 blev der paa en Plæne ved Indkørselen til Frederiksborg Slot afsløret et Mindesmærke for Digtpræsten J.C. Hostrup. Monumentet er ideforladt og tager sig nærmest ud som en Skamstøtte, hvad Meningen næppe har været.

26. April 1914 var der stor og vellykket Veteranfest, der iøvrigt holdtes paa Hillerødsholm med Taler, Festmaaltid og andet, som hører til ved saadan Lejlighed. Her saa og hørte jeg for første og sidste Gang Helten fra Skanse 2, Godsejer Castenschiold, Borreby ved Skelskør, som efter Opfordring var kommen til Stede.

4. November 1917 var der Lutherefest under Gudstjenesten i Slotskirken med Basunblæsning fra Orgelet, hvilket kun finder Sted ved højtidelige Lejligheder.

11. Oktober 1918 overværede jeg en Kongerevy ved Ladegaardsmøllen, hvor mindst et Par Tusinde Mennesker havde samlet sig for at hilse paa Majestæten, der sad godt til Hest, men forøvrigt saa noget anstrengt ud.

15. Juni 1919 blev Danebrog's 700 Aars Jubilæum højtideligholdt ved

Børneprocession fra Torvet til Slots-pavillonen, hvor Borgmesteren, Sognepræsten og Seminarieforsøger Stig Bredstrup fra Jonstrup holdt Tilhørerne i Aande.

9. Juli 1920 holdtes Genforeningsfest i et usigelig dejligt Vejr med Procession fra Torvet til indre Slotsgaard, hvor Godsejer Jari, Strødam, talte fra Terrassen. Samtlige Krigergrave paa Hillerød Kirkegaard vare pyntede i Dagens Anledning.

8. Juli 1921 var der Leonora Kristine-Fest, dels paa Slottet, dels paa Jægerbakken, hvor Slotsforvalter Bering-Liisberg, Rosenborg, lod Ordet lyde.

Allerede i Oktober 1913 oplevede vi en „dansk Uge“ med Haandværkeroptog, Fyrværkeri m. m. Men i langt større Stil var Rundskuet 15.—16. September 1923, der i det hele var smukt tilrettelagt og blev udført paa heldig Vis. En vældig Skare fra nær og fjern havde indfundet sig, navnlig sidste Dag, som var en Søndag. Alle Vegne bølgede Menneskehavet, især paa Torvet, som var fyldt til Trængsel.

Gennem Aarene har der næsten til Stadighed været St. Hansaftenfest ved Slotspavillonen, hvor Peter Cornelius, Helge Nissen og andre have forlystet Tilhørerne med Sang. God Musik har der ogsaa været og dertil Fyrværkeri. Militærkonserter — indledede under Verdenskrigen, da Byen havde Garnison — maa selvfølgelig heller ikke lades uomtalte.

Nytaaarsløjerne, der saa at sige have været uforandrede fra Aar til Aar og haft en kendt ung Maskinarbejder fra Gadevang til Midtpunkt, er der næppe Grund til at dvæle ved, fraregnet 31. December 1900, en frostklar Maaneskinsnat, da det gik ret livligt til i vor gode By.

Ved Midnatstid var Torvet sort af Mennesker. Paa Raadhusterrassen spillede et Harmoniorkester, der et Par Minutter før Midnat intonerede „Vor Gud han er saa fast en Borg, og umiddelbart efter at Klokken havde slaet sine tolv Slag paa Slotsuhret, traadte Borgmester Neumann frem ved Trappen og talte omtrent, som følger: „I denne Stund oprinder et nyt Aarhundrede, det tyvende. Lad os ønske og haabe, at det maa bringe Kærlighed og Fordragelighed mellem Nationerne, Lykke og Velsignelse for vort Fædreland, Held og Fremgang for vor By. Det tyvende Aarhundrede leve!“

Kraftige Hurraraab paafulgte, og et Leve for Borgmesteren blev heller ikke glemmt. Der opsendtes Raketter fra Pladsen bag Frederik den Syvendes Standbillede. Fra Mængden fattede og knaldede det uafbrudt, medens Slotsklokkerne ringede, og en mindre Ildkugle (muligvis en fjern Raket) som et Slags Punktum dalede ned i Nordvest.

Man kan, om man vil, kalde det hele en løjerlig Blanding af Gøgl og Alvor. Dog tror jeg nok, at Slotsklokkernes Maltoner aldrig har runget ud over Byen med mere gribende

Virkning end i det omhandlende Øjeblik.

Medens jeg var Lærer i Hamnerholt, kom Cyklen i Brug. Efter Aarhundredskiftet er Automobilet lidt efter lidt blevet en Landeplage, og om Flyvemaskinen er kun at sige, at jeg mødte den første, jeg har set, i Aaret 1911.

August 1907 gæstede jeg min gamle Klassekammerat, Lærer Jens Rasmussen i Glæsborg ved Grenaa. 1915 var han til Gengæld hos mig, og samme Aar havde jeg Besøg af en anden Klassekammerat, P. M. P. Grand, Forstander for Skolen »Bruunsminde« i Toksværd ved Næstved. Besøgene medførte, at en Vandrebog kom i Gang, der har cirkuleret siden, og at gensidige Besøg blev planlagte. De sidste have skiftevis fundet Sted i Toksværd, Glæsborg og Hillerød.

Besøget i Glæsborg 1918, da min næstældste Sønnesøn Olaf var med, markeredes ved et heftigt Tordenvejr (9. August), under hvilket Lynet med et vældigt Brag slog ned i Byens høje og omfangsrige Kirketaarn. — Fra Toksværd, hvor Olaf ligeledes var med, havde vi 1920 en interessant Udflugt nr. Vogn til Dønderuo Vænge (hvor min Kones Bedstefader i sin Tid havde båret som Skovrider), Vesteregede og der dejlige Have ved Gisselsfød, sikkert en af Landets skønneste. — 1922, da min ældste Sønnesøn Knud ledsagede mig til Glæsborg, kørte vi i Automobil over Grenaa til

Lyngby, hvor jeg ikke havde været i 49 Aar. Desværre saa vor gamle Seminarichy yderst afribbet ud. Seminariebygningerne laa der vel, endog i næsten uforandret Skikkelse, fraregnet at Hovedbygningen havde faaet et væmmeligt Paptag. Kun Kirken kunde vi dog rigtig kendes ved. Den var lige saa lys og venlig ude og inde, som da vi for et halvt Aarhundrede siden mødte til Gudstjeneste. Ja, Alttertavlen var endog bleven flot restaureret, ligesom en indrammet »Præsterække« havde fundet Plads paa Skibets nordre Væg. Et Besøg hos Seminariets gamle Pedel, den lille Peder Kolind, som endnu levede, blev til gensidig Glæde for alle Parter begribeligvis ikke forsømt. — Under Besøget i Glæsborg 1925 gjaldt Udflugten Herresædet Benzons, Landsbyen Gjerrild og det nærliggende Stavnshoved, en ret imponerende Klint ude ved Kattegat. — Det sidste Møde hos mig (1923) var at betragte som en Jubilæumssammenkomst, idet 50 Aar vare henrundne siden vor Afgang fra Seminariet. Men beklageligvis var min Svigerinde et Par Dage forinden bleven alvorlig syg, saa Rasmussen med Hustru og Grand efter et kort Ophold maatte rejse hjem med uforrettet Sag.

Mine hyppigste Udflugter gjaldt, som naturligt var, Aarhus, hvor min Broder har boet et halvt Hundrede Aar, og Fødesognet Tved paa Mols. Samme Aar, Fader døde (1910), solgte min Søster Barndomshjemmet, Hu-

set paa Blaakjær Mark, som nu tildels ligger i Ruiner, og tog Bopæl i Tillerup, hvorfra hun 1914 flyttede til Dejret.

Til Aarhus og Mols rejste jeg i Begyndelsen alene, og under et saadant Besøg gæstede jeg den store Landsudstilling (1909). En enkelt Gang (1899) var Richardt med derovre. Siden blev det Regel, at en af Sønnesønnerne Knud eller Olaf slog Følge, og 1923 gjorde min Svigerdatter og de to yngste af Børnebørnene undtagelsesvis Turen med.

I Tingjellinge holdt jeg Rast en Gang imellem, og her fulgte jeg 1914 min gamle Ven Gaardejer Peder Pedersen til Graven. Heller ikke Krabbeshus ved Sorø blev forbigaaet. Og var jeg paa disse Egne, kunde det hælde, at jeg saa ind til en forhenværende, kær Elev, Politibetjent Morten Thomsen, Slagelse, eller gæstede min gamle Ven og Seminariekammerat Anders Gommesen i Sønderup. At jeg et Par Gange efter omlig Indbydelse søgte ned til Karlslunde, mellem Taastrup og Køge, skyldtes Valdemar Mortensen, der havde været min Medlærer i Hillerød.

Provst M. Blichfeld aflagde jeg et Besøg i Fjellerup paa Fyn (1895), et andet i Skibby (1906), for ikke at tale om, at jeg adskillige Gange gæstede den gamle Hædersmand i Helsingør, hvor han døde som Emeritus 3. Juni 1925.

1903 naaede jeg første Gang nord

for Limfjorden, hvor jeg nogle Dage tog Stude hos en gammel Klassekammerat Anders Nielsen, Lærer i Højene ved Hjørring. Sammen med ham gæstede jeg Frederikshavn, Sæby og Lønstrup, men naaede ikke op til Skagen, som Meningen var. Under Udflugten til Lønstrup var jeg, skønt et regnede, uforsigtig nok til fra Havstokken at entre op til Toppen af den fedtede Rubjerg Knude, — et halsbrækkende Vovestykke, jeg paa det indstændigste vil raade Turister fra at gøre mig efter.

Aaret efter var det Bornholm, det gik ud over. Sammen med min gamle Ven, Realskole- og Seminarielærer P. A. Petersen, Neksø, hos hvem jeg tog Ophold, fartede jeg om til Almindingen, Dueodde, Snogebæk, Paradisbakkerne, Louiselund, Ibsker, Svaneke, Gudhjem, Helligdommen, Allinge, Sandvig, Hammershus og Kristiansø, og da baade Ud- og Hjemrejse faldt over Rønne, fik jeg ligeledes et Glimt af denne By at se. Med andre Ord: Turen var overordentlig interessant og vellykket.

1905 var jeg først i Fredericia og derefter sammen med Richard og den unge Typograf Georg Helstrøm Olsen paa Møn, hvortil vi ankom i Tordenvej. Her saa jeg fra Kapellets Plads i Parken ved Liselunden en af de skønneste Solnedgange, jeg nogen Sinde har været Vidne til. Om Klinten med al dens storartede Skønhed kan jeg kun sige, at den langt overtraf mine dristigste Forventninger.

Men da Vandringen paa dens Ene-mærker er ret møjsommelig, blev min højre Fod i den Grad overanstrengt, at jeg nær aldrig var sluppen hjem og maatte ligge flere Dage paa Sofa, inden jeg kom til Hægtene igen.

1916 drog Knud og jeg til Hejlskov Præstegaard i Ørslev-Kloster Sogn ved Limfjorden, indbudt af Pastor W. Svendsen, der var gift med min afdøde Kones Kusine. Da Knud efter nogle Dages Forløb rejste til Løgstør for at besøge en Morbrøder, som boede der, fulgte jeg ham paa Vej og fortsatte over Hobro til Laurbjerg, hvor en gammel Seminariekammerat S. M. Riber var Førstelærer ved Stationsbyens Skole. Hos denne slog jeg mig ned, og vi gjorde i Forening en prægtig Udflugt til Silkeborg og Himmelbjerg. Fra Laurbjerg gik Turen til Aalborg, hvor jeg ligeledes flere Dage var Gæst hos Fabrikant Sofus Raaben, en langt ude beslægtet af min Hustru. Ikke nok med, at alle Aalborgs Seværdigheder blev saa grundigt besigtigede, som Tid og Omstændigheder tillod, fik jeg ogsaa Lejlighed til sammen med Hr. Raaben og Hustru at gæste Blokhus, hvor jeg ret fik set, hvad Vesterhavet kan præstere, — noget, jeg ikke var bleven Vidne til under Turen til Lønstrup, da Vejret var blikstille. Ved Blokhus blev jeg Vidne til, at en ilanddrevne Krigsmine blev sprængt, og at et ungt Menneske druknede under Badning.

— Fra Aalborg tog jeg med Damper direkte til København. Paa Overfarten, der fandt Sted ved Nattetid, blev vi et Par Gange bordede af tyske Undervandsbaade, der samtidig opbragte en anden dansk Damper, som sejlede i vort Køl vand, og førte den med Ladning og Passagerer til Stettin.

Aaret efter, da Knud og jeg atter besøgte Pastor Svendsen, maatte vi rejse til N a k s k o v, hvorhen han i Mellemtiden var bleven forflyttet. Turen vilde have været mere behagelig og udbytterig, om ikke vi begge havde været stærkt plagede af Tandpine.

1922 stævnedes Knud og jeg atter ud, denne Gang til S ø n d e r j y l l a n d. Rejsen gik gennem Sjælland og Fyn over Faaborg med Dampskib til Sønderborg, fra hvilken By vi dets gennemrejste det underskønne Als (besøgte det gravstille Nordborg og det skønt beliggende, men historisk berygtede Augustenborg, hvis Park og nærmeste Omraade minder om Fredensborg), dels gjorde Udflugter til Dybbøl Banke, den historiske Mølle, Museet i Møllegaarden, Skanserne og Gravene, ogsaa den i Haven ved Bøffelkobbøl, Dybbøl By og Kirke m. m. Den samme Ærgrelse, jeg havde havt ved at se det hæsle Monument, Tyskerne have efterladt paa Dybbøl, fik jeg ogsaa paa denne Rejse, da vi sejlede forbi Arnkilsøre, hvor det taarnlignende Vartegn, der minder om Overgangen til Als (1864), endnu staar som en udsøgt Haan mod

det danske Folk. I A a b e n r a a, der i Beliggenhed minder om Vejle, og H a d e r s l e v, hvor alt er mere paa det jævne, gjorde vi Holdt en Dags Tid, og fra sidstnævnte By en Udflugt til det idylliske Kristiansfeld og den gamle Grænse med Mindestenene ved Landevejen. Endelig gjorde vi et lille Ophold i Fredericia nærmest af den Grund, at Knud kunde faa »Landsoldaten« at se.

Under et otte Dages Ophold paa R ø n s h o v e d Højskole ved Flensborg Fjord gæstede jeg 1926 atter Sønderborg og Dybbøl og desuden Bov, Krusaa, Kobbermøllen, Flensborg, Lyksborg, Sankelmark, Oversø, Helligbæk, Isted, Slesvig og Danevirke. Hvad der paa disse Udflugter tiltalte mig mest, var Flensborg gamle Kirkegaard med den store Krigergrav, Hans Brüggemanns berømte Altertavle i Slesvig Domkirke og Valdemarsmuren paa Danevirke.

Saa længe min gamle Ven, Kammeraad A. J a c o b s e n levede, var jeg en stadig Gæst i Huset der. Han døde 1. September 1914, nøjagtig 91 Aar 7 Maaneder gammel. Hustruen var et Par Aar i Forvejen gaaet bort. Hun havde i længere Tid været stokdøv, medens Jacobsen havde alle Sansers fulde Brug til det sidste.

At jeg tidt søgte ind til P r o v s t H a n s e n s, naar jeg gæstede København, er en given Ting. Provsten, der ligeledes var stokdøv paa det sidste, døde 16. Måj 1896 af Tarmslyng, og Provstinden seks Aar senere af

Apopleksi.

Dekorator T. C. V. Bøytler, København, kom vi ligeledes sammen med, grundet paa, at Hustruerne var Barndomsveninder. — Ogsaa min gamle Seminarielærer, Justitsraad V. Bertelsen besøgte jeg lejlighedsvis. Han havde paa sine gamle Dage taget Bolig i København.

Her havde jeg ligeledes en Fætter boende, Grosserer Ludvig Lyngby, født i Grenaa, hvor Moderen sad Enke i nogle og halvtredsindstve Aar. Vi havde ikke set hinanden i 47 Aar, da Tilfældet førte os sammen 1914. Siden mødtes vi et Par Gange og blev saa atter borte for hinanden.

Naar hertil føjes, at jeg en Gang gæstede den ved Japetus Steenstrups Undersøgelser berømte Køkkemødding ved Hagelse, nær Roskilde Fjord, hvor Møllen ligger midt i Skaldyngen, og at Skoleinspektør Petersen og jeg i en Aarrække (1907—12) gjorde Fodture sammen fra Holte eller Lyngby Stationer til Jægersborg Dyrehave, tror jeg at have berørt det vigtigste af, hvad under dette Rejsekapitel kan henføres.

*

I Aarenes Løb har jeg holdt adskillige Foredrag og skrevet en Mængde Artikler nærmest vedrørende astronomiske Spørgsmaal. Min Interesse for Astronomi er af gammel Dato, og det siger sig selv, at jeg fra første Færd har været Medlem af det astronomiske Selskab (stiftet 1916).

I Sommerferien 1911 undersøgte jeg alle Indskrifter, der i Tidernes Løb paa brutal Vis er blevne indridsede paa Piller, Balustrader og forskellige andre Steder i Frederiksborg Slotskirke. Noget Udbytte af dette ingenlunde lette Arbejde fik jeg dog ikke, fraregnet, at jeg paa Pillen bag Alteret fik Øje paa et Navnetræk, som sikkert er indridset af den svenske Konge Karl Gustaf under hans Besøg paa Slottet i Marts 1658 eller senere.

Mit første astronomiske Foredrag holdt jeg paa min 50. Fødselsdag ved et af de tidligere omtalte Møder i Folkebiblioteket. Efter at have haft astronomiske Kursus hos Torvald Køhl i Odder i Sommerferien 1907 og 1908, holdt jeg astronomiske Foredrag forskellige Steder, mest i Haandværkerdagskolen, K. F. U. M. og Sandholmlejren, hvor Ejnar Bøytler (Søn af førnævnte Dekorator T. C. V. Bøytler) under sidste Halvdel af Verdenskrigen var ansat som Bestyrer af Soldaterhjemmet. Mine astronomiske Foredrag løbe op til et halvt Hundrede, og ved Siden af disse kan Antallet af Taler om andre Emner, jeg efter Opfordring har holdt ved Folkefester (i Frerslev Hegn 1914) og Sygekassefester (i Store Lyngby Krohave 1919) kun betegnes som forsvindende. De fleste holdt jeg gratis. Et ganske enkelt indbragte 25 Kroner.

I flere Aar havde jeg samlet ind til en Ordbog over Dialekten i mit Fødesogn, Tved paa Mols, og da jeg

ikke mente at kunne komme videre, henvendte jeg mig til Dr. phil. Marius Kristensen, Askov, som udvirkede, at jeg April—Juni 1915 fik et Kursus i Lydskrift hos Professor Sandfeld Jensen paa Lærershøjskolen i København, for hvilken Professor Hans Olrik var Forstander. Det var en Times ugentlig Undervisning i 10 Uger, det drejede sig om, og Staten ydede fri Undervisning samt Rejsepenge, en Snes Kroner ialt.

I Sommerferien samme Aar skrev jeg saa min Ordbog paa omtrent 3600 Sedler, en Pakke, der paa det nærmeste vejede 3 kg og blev indsendt til Dansk Folkemindesamling. Siden skrev jeg efter Opfordring adskillige Smaating til Folkemindesamlingen, og efter at have indsendt alle mine Optegnelser modtog jeg ganske uventet af Udvalget for Folkemaal en Opmuntringspræmie, stor 200 Kroner, samt et omfangsrigt og dyrt Værk: „Kort over de danske Folkemaal med Forklaring af Valdemar Bennike og Marius Kristensen“.

Mange Aar forinden havde Lærer Valdemar Mortensen og jeg i Forening tegnet et Kort over danske Klostre i Middelalderen, hvortil jeg havde samlet ind i længere Tid. Kortet, der var i meget stort Format, er siden gaaet over i Kommuneskolens Eje.

Efter min ældste Søns Død skrev jeg Pjecen: „Forfatteren Richard Jahn-Nielsen — en Levnedstegning“, hvilken jeg

1923 lod trykke som Manuskript til Uddeling blandt Slægt og Vener.

En Astronomiens Historie (foreløbig dog kun omhandlende Oldtid og Middelalder), hvilken jeg ligeledes for Aar tilbage har udarbejdet, henligger som Manuskript.

Foruden ovennævnte astronomiske Artikler, offentliggjorte i „Frederiksborg Amtstidende“, har jeg skrevet en Mængde politiske Artikler i samme Blad og „Vort Land“, dertil Artikler om Skoleforhold i „Folkeskolen“, „Skolebladet“ og andetsteds. Flere Afhandlinger i Roms og Wisbechs Almanakker og i historiske Aarbøger for Randers, Sorø og Frederiksborg Amter kunne ligeledes anføres.

Inden Meterloven traadte i Kraft (1. April 1912) maatte der udarbejdes nye Regnebøger, og af min gamle Ven Kammerraad A. Jacobsen blev jeg overdraget det ærefulde Hverv at omarbejde hans „500 Hovedregningsopgaver“, — maaske det bedste Hovedregningsapparat, der har foreligget paa Dansk. Men Gyldendal, der havde forlagt Bogen, vilde ikke lægge Ryg til et nyt Oplag, Hagerup ikke heller, hvorfor Planen maatte skrinlægges.

*

Efter Ankomsten til Hillerød var jeg straks ude efter et Menneske at spille Skak med, men forgæves. Spillet var ikke paa Mode dengang. Mange Aar efter blev der stiftet en Skakklub, som spillede hver Tirsdag Aften, og

af denne har jeg med en enkelt Afbrydelse været Medlem siden. Skønt middelmaadig Spiller tog jeg levende Del i alt, hvad der forefaldt, ogsaa de Turneringer, som holdtes snart i Hillerød, snart i Helsingør eller andetsteds i Amtet, ja selv i Helsingborg, og klarede mig taaleligt efter Omstændighedene. Af og til bar Klubben Sejren hjem. Svenskerne lykkedes det dog aldrig at overvinde.

Jeg havde heller ikke boet i Hillerød ret længe, inden jeg indmeldte mig i Højreforeningen, af hvilken jeg tidligere havde været Medlem. Som saadan deltog jeg begribeligvis i Foreningens Sammenkomster, saa ofte det var muligt, ligesom jeg Tid efter anden overværede en Mængde politiske Møder i Hillerød og andetsteds.

Da vor Folketingsmand, Lars Dinesen, en dreven Politiker af megen Dygtighed, efter manges Mening ikke var paalidelig Højremand, var vi nogle faa, der 1897 stiftede en privat Højreforening, der bestod et Par Aar, men forøvrigt var uden Betydning.

Imidlertid begyndte Socialdemokraterne at rejse Hovedet. Ved Valget 4. Januar 1900 kom to Socialdemokrater ind i Byraadet, for ikke at nævne, at Sigurd Berg blev valgt ind ved Socialdemokraternes Hjælp. Og efter „Systemskiftet“ 23. Juli 1901 gik det stadig til Agters for Højre. Vel holdt Lars Dinesen, vel nærmest paa Grund af sit blakkede Stade, i mange Aar Stillingen over for Modkandidater som Gaardejer Hansen, Maltbæk, Lærer

Andersen, Birkerød, Redaktør Madsen, Videbæk, alle Venstremænd, og Socialdemokraten Valdemar Jensen. Ved Folketingsvalget 20. Maj 1913 glippede det dog, idet sidstnævnte — vistnok et skikkeligt Menneske, men ynkelig som Politiker — fik 77 Stemmers Overvægt. Han døde imidlertid kort efter, og ved det paradiske Fredsvalg 7. Maj 1915 traadte Socialdemokraten Willmann i Stedet.

Under Forberedelserne til et af Folketingsvalgene blev Lars Dinesen syg, hvorfor andre søgte at klare Stillingen ved Vælgermøderne. Bl. a. maatte Journalist Carl Johan Weitzmann og jeg tage Affære i Nørre-Herlöv og Hammersholt, — et ret ubehageligt Hverv, da Socialdemokrater fra al Verdens Egne var trommede sammen for — lig Tordenskjolds Soldater — at syne i Gaderne og dertil gøre saa megen Spektakel som mulig, naar Modstanderne havde Ordet. Det gjaldt jo om at stive den ynkelige Valdemar Jensen af. Begge Steder havde vi desuden, jeg især, en lille bidsk Redaktør af radikal Type at trækkes med, men klarede os ikke desto mindre taaleligt.

20. November 1913 deltog jeg i et Festmaaltid for Lars Dinesen i Anledning af, at han nylig var fyldt 75 Aar, og at det netop var 40 Aar siden, han første Gang blev valgt til Folketingsmand for Hillerødkredsen. Et Par Aar efter døde han og fik sin Grav paa Hillerød Kirkegaard, hvor Venner siden har rejst en Mindesten med vel-

lignende Portrætmedaillon.

Venstre havde ved at hjælpe Socialdemokratiet frem handlet saa taabeligt som vel muligt. Nu fik Partiet selv et Smertensbarn i Peter Adler Alberti, Søn af C. C. Alberti, der har faaet en Obelisk ved Sorø ikke ulig den, som er rejst for Grev Reventlow i Frederiksborg Slotshave. Hvor vilkaarligt Demokraten P. A. Alberti kunde handle som Justitsminister, fik vi et slaaende Eksempel paa her i Hillerød, da han i December 1903 kaldede den unge Venstremand Hjalmar Heegaard til Rings Efterfølger som Distriktslæge. Heegaard var nemlig kun ti Aars Kandidat med anden Karakter og indstillet som Numer fjorten af sytten Ansøgere. At den unge Distriktslæge syv Aar efter tog sig af Dage ved Gift, vedrører begribeligvis ikke Sagen.

Men det skulde som bekendt ikke blive staaende derved. 8. September 1908 blev Verden Vidne til en Skandale af Rang, idet P. A. Alberti (der ved Afgangen som Justitsminister et Par Maaneder forinden var bleven ophøjet til Gehejmekonferensraad (!) — Danmarks sidste) meldte sig til Politiet som Storbedrager. Man vidste, at det stod slet til med den sjællandske Bondestands Sparekasse, han var Formand for; men til disse klartseende hørte Konsejlspræsident J. C. Christensen ikke. Nu maatte Ministeriet gaa af, men ikke nok hermed. J. C. Christensen og Sigurd Berg blev anklagede for Rigsretten, der 17. Juni

1910 frikendte den første, dog med Bemærkning om, at han ikke havde handlet forsvarligt, og dømte den sidste til Bøde og Sagsomkostninger. Kort og godt: Alberti kom i Tugthuset og med Rette. Om det ligeledes var med Rette, at J. C. Christensen og Sigurd Berg atter fik Liberiet paa, da der var gaaet en Tid, er jeg for dum til at have nogen Mening om.

Ved Siden af al denne Ynkkelighed er det værd at mindes, at Frøken Mary Westenholtz, Folehavegaard ved Hørsholm, 19. August 1909 optraadte i Folketinget, hvor hun tog Klokken fra den fungerende Formand Anders Thomsen og holdt en kraftig Tale til Forsamlingen om Danmarks Livssag, Forsvarssagen, som de Herre sad og sjakrede med. Og nægtes skal det ingenlunde, at jeg sendte hende en Tak for de betimelige Ord. Man erindre, at Kvinder dengang hverken var valgberettigede eller valgbare. Dette skete som bekendt først ved Grundloven af 5. Juni 1915, paa hvilken Dag Hillerød og Omegns Kvinder ude ved Fredspladsen i Lille Dyrehave lod afsløre en Sten, som ingen lægger Mærke til, og kun Hundene kender, naar de føler Trang til at

Ved en Generalforsamling 14. Januar 1916 blev Højreforeningen for Hillerød og Omegn opløst. Jeg var saa godt som ene om at protestere mod dette umotiverede Skridt og nægtede paa det bestemteste at træde ind i den saakaldte konservative For-

ening, som blev stiftet paa et Møde Aftenen efter.

18. Maj 1917 overværede jeg — eneste Deltager fra Hillerød — et Møde paa den kongelige Skydebane, København, ved hvilket „Det nye Højre“ traadte frem for Offentligheden. Fra saa godt som hele Landet var Repræsentanter mødt frem, — et Bevis paa, at ikke alle var tilfredse med den Kurs, det saakaldte Folkeparti havde anvist. Aaret efter deltog jeg ligeledes efter Indbydelse i „Det nye Højre“s Delegeretmøde, hvor Stemningen var ret fortrøstningsfuld. Ikke desto mindre gik det her som ved saa mange andre Lejligheder: Foreningen blev uden al Betydning og var et Par Aar efter kun en saga blott.

*

Da Verdenskrigen begyndte (1. August 1914) var de fleste enige om, at Tyskerne vilde sejre. Jeg, der stadig ønskede og haabede, at Arvefjenden maatte faa sin Bekomst, kunde ikke komme bort fra den Tanke, at Hovmod staar for Fald, og efter at Tyskerne i Begyndelsen af September havde tabt det første Slag ved Marne, var jeg ganske paa det rene med, at det vilde gaa dem ilde. Hjemmetyskerne (thi af saadanne havde vi ogsaa nogle her i Hillerød) lo mig ud; ja, selv af Kolleger maatte jeg stadig høre, at Tyskerne var uovervindelige. Hvad der mest ærgrede mig var, at Ministeriet Zahle, der regerede enevældigt, tilsyneladende optraadte velvilligt over for Tyskland og køligt over for vore Venner,

Ententemagterne — i mine Øjne en mærkelig Maade at hævde Neutraliteten paa.

Under hele Verdenskrigen havde Hillerød Indkvartering, først af Artilleri, siden af Husarer. Kanonerne var anbragt paa Markedspladsen i Slangerepsgade, Hestene i Slotsstaldene og Mandskabet i en stor Bygning i Østergade, kaldet „Kasernen“, et Navn, den siden har beholdt. Ved Jernbaneviadukten ud mod Teglgårdssøen var der stadig udstillet Vagtposter. Efter Krigens Ophør (11. November 1918 Kl. 11) gled alt i de gamle Folder, og 14. December s. A. drog Husarerne bort.

Et taabeligt Paabud var Indførelse af „Sommertid“, som bestod i, at Uhrene blev stillede en Time frem. Heldigvis var det kun en Sommer (1916) vi efterbadede dette udenlandske Paahit.

Blandt alle de mere eller mindre urimelige Tvangsforholdsregler, som herskede i alle Kroge, saa man næppe kunde røre sig, var Rationeringen en af de føleligste. Endnu kan jeg i en af mine Regnskabsbøger læse mig til, at jeg omkring Nytaar 1917 har haft en Ekstraindtægt ved at udfylde Sukkerkort.

Forsvarsnihilisten Peter Rochegune Munch, der ved Skæbnens Ironi fungerede som Forsvarsminister, var Danmark en meget dyr Person, og Indenrigsminister Ove Rode var sikkert heller ikke billig. Gullaschbaroner og Gründere havde deres kronede Dage.

Til Gengæld var Ministeriet, „det sidste Hold af Mænd“ (!), saare nidkært paa andre Omraader, dog ikke, hvor Landets Velfærd stod paa Spil. Island gled lydløst bort, og 1916 gik vore vestindiske Øer over til Amerika under Foregivende af, at vi ikke kunde modsætte os, da de forenede Stater med djævelsk Vold og Magt vilde have dem. At det trælbandne Folk sagde Ja og Amen til denne Skændseisdaad ved en Afstemning 14. December s. A., vil ikke sige, at Ansvarret derved blev mindre for dem, som bandt det en Rø-verhistorie paa Ærmet.

Ved Folketingsvalget 20. April 1920 blev Radikalismen heldigvis kastet paa Porten; men til al Uheld fik Landet 23. April 1924 en socialdemokratisk Spændetrøje i Form af Ministeriet Stauning, hvis mest omdisputerede Figur vel nok var Undervisningsministerinde Nina Bang. Og Eksperimentet er siden bleven gentaget.

Et Gode bragte Verdenskrigen under alle Omstændigheder, idet den førte omtrent Halvdelen af Sønderjyderne hjem. Allerede paa et tidligt Tidspunkt var jeg klar over, at Sønderjylland maatte komme, men havde ganske vist ikke tænkt mig Muligheden af, at vi frivilligt vilde give Afkald paa Sydparten, hvor Thyras gamle Grænsevold fører et Sprog, der ikke kan misforstaas. Det havde vore Venner, Ententemagterne, sikkert heller ikke.

Ikke desto mindre var det en stolt Dag hin 10. Juli 1920, da Kong Kri-

stian den Tjende med en lille Pige paa Sadelknappen red ind over den gamle Grænse lidt nord for Kristiansfeldt og blev modtaget af et jublende Folk: Hvad jeg følte, da jeg et Par Aar efter stod ved Stenen med Indskrift, rejst paa Stedet, hvor Kongen besteg den hvide Hest, og Stenen med Indskrift, rejst paa Stedet, hvor han første Gang hilste paa de trofaste Sønderjyder, lader sig ikke beskrive. Og saaledes er det sikkert gaet andre end mig.

Et helt andet Indtryk faar man ved Synet af Stenen ved Landevejen nord for Flensborg med den manende Indskrift: „I skal ikke blive glemte“. Den vil til evige Tider minde om, at vi ikke greb til, da Lejligheden var der, og jeg for mit Vedkommende blev i hvert Fald ilde berørt ved Tanken om denne Efterladelsessynd, da jeg første Gang kørte forbi paa en Udflugt til det historiske Bov.

Ved Folkeafstemningen 6. September 1920 angaaende Sønderjydernes Optagelse i det danske Folkesamfund gik 47½ Procent af Vælgerne til den rigtige Side; med andre Ord: den nye Grundlov, som forudsatte et gunstigt Resultat, var vedtaget. Den blev da ogsaa underskrevet af Kongen fire Dage efter.

Her i Hillerød har vi sammen med Fredensborg en sønderjysk Forening, der har set adskillige fremragende Sønderjyder i sin Midte, af hvilke jeg nævner Rigsdagsmændene Gustav Johannsen, H. P. Hanssen-Nørremølle og Hol-

ger Andersen, P. Lassen, Strukstrup, P. Budach, Jørgen Søgaard, Jaruplund, og Generalsekretær J. Kronika, Flensborg. — 17. Marts 1919 havde Foreningen Besøg af omtrent 300 unge Sønderjyder, der Dagen tilforn var vendte tilbage fra engelsk Fangenskab. At der blev ydet dem al mulig Hyldest fra Befolkningens Side, er en Selvfølge. — Ligeledes havde Foreningen en smuk Fest 24. Oktober 1923 i Anledning af, at nogle og tredive Sønderjyder syd for Grænsen gæstede Hillerød. Og flere Tilfælde af lignende Art kunde nævnes, om det skulde være.

Af kendte Mænd og Kvinder, der har levet og virket i Hillerød og Omegn under mit Ophold paa Stedet, kan anføres: Dr. phil. Karl Hude, der 1902—21 var Rektor ved Frederiksborg lærde Skole, siden ved Metropolitanskolen, og i sit Hovedfag, Græsk, vel nok en af de mest fremragende Lærde her til Lands; Historikerne Georg St. Bricka og Professor O. H. Aagaard, begge Overlærere ved Statsskolen; Forfatterinderne C. Barner Aagaard (gift med Professoren) og tidligere nævnte Fru Laura Kieler; Forfatterne Henrik Pontoppidan, Jakob Knudsen og „den gamle Feltpræst“, Provst Høyer-Møller, Sangeren Vilhelm Herold samt Kunstma-lerne Viggo Pedersen, Niels Skovgaard og Chr. Zacho. De tre sidste boede paa „Karlsberg“, Bricka og Jakob Knudsen i Nyhuse.

Ingen af ovennævnte har jeg staaet i nogen som helst Forbindelse med. Naar jeg nævner Th. Svendsen, Bogholder hos Jernstøber og Maskin-fabrikant P. Nordsten (dengang kaldet P. Nielsen), sker det af den Grund, at han var en af dem, jeg mest kan takke for, at jeg blev Lærer i Hillerød. Han havde været Hjælpelærer hos Sviger-fader i Tingjellinge, derefter Lærer i Mørkøv og Nykøbing S., inden han kom til Hillerød, og døde temmelig pludselig under et Ophold i København 1898.

En i enhver Henseende fortræffelig Mand, jeg ligeledes har at takke for meget, er Astronomen Torvald Kjøhl i Odder, hos hvem jeg havde astronomisk Kursus i Somerferierne 1907 og 08, og med hvem jeg siden har staaet i skriftlig Forbindelse.

Hans diametrale Modsætning, „Doktor astrologiæ“ J. I. Kronstrøm, som i flere Aar har moret sig selv og andre med at stille Horoskoper, nutids-fjerne Kunster, som Middelalderen kaldte god Latin, er jeg tilfældig et Par Gange truffen sammen med hos min Søn, Forfatteren R. Jahn-Nielsen.

En ret mærkelig Person, J. Andersen (ogsaa kaldet „Elementar-Andersen“, fordi han i en Aarrække var knyttet til den forlængst ophævede Elementarskole her i Byen), er jeg ogsaa lejlighedsvis kommen sammen med. Han var en vindtør, meget brystsvag og meget fritænkerisk-radikal Mand med gode Evner og mange Kundskaber, men med et saa parodisk

Ydre og en saa kejtet Optræden, at jeg næppe har kendt Magen.

Om min gamle Ven, Realskole- og Seminarielærer P. A. Petersen Neksø (tidligere Fredensborg) bemærkes, at han stadig besøgte os i Ferierne, saa længe han var Ungkarl. Ogsaa efter at være bleven gift (1901) fandt han Tid til anden Vej til Hillerød, en enkelt Gang med Hustru. Han døde 1928.

Blandt Embedsbrødrene har jeg særlig Grund til at mindes Edvard Olsen og K. Holm.

Edvard Olsen, der var en velstaaende Mand, søgte Afsked fra Nørre Herløv Lærer- og Kirkesangerembede og flyttede til Hillerød 1. September 1895. Hustruens tiltagende Svaghed nødvendiggjorde et saadant Skridt. Hun skulde stadig have Lægetilsyn, hvilket var alt for omstændeligt i Nørre Herløv, der ligger 6 km fra Hillerød.

Olsen fik Bolig i Østergade (den gang Mørkegade), saa vi omtrent blev Naboer, da jeg flyttede fra Møllestræde, og kunde fortsætte, hvor vi slap, da jeg rejste fra Hammersholt. Næsten daglig gik vi ud sammen, saa længe han var rask nok dertil, og han hjalp mig stadig med Pengelaan paa en Tid, jeg havde det saa usigeligt trangt.

I Foraaret 1901 laa Olsen en Maanedes Tid paa Jens Schous Klinik i Hovedstaden, hvor han blev opereret for en Kræftsvulst paa Tyktarmen. Det hjalp dog ikke synderligt, og allerede

23. December s. A. døde han. Mærkeligt nok: hans svagelige Hustru overlevede ham i 25 Aar og døde først 1927, over 80 Aar gammel.

Ved sin Fratrædelse var Olsen bleven Dannebrogsmænd, og paa hans Gravsten paa Hillerød Kirkegaard læses: »Han var med i 64«. Ja, han var med i 64, baade ved Sankelmark og Lundby, og skal mindes som en Mand af sjældne Egenskaber, hvem Fædrelandets Tarv laa alvorligt paa Sinde.

K. Holm, der ligeledes bar Dannebrogskorset, var Lærer i Frerslev til 1. Januar 1916, da han flyttede til Hillerød, hvor han først boede i Slangstrupsgade, siden i Østergade. I sine sidste Aar var han Enkemand. Vore Hustruer døde omtrent samtidig paa St. Josefs Hospital i København.

1896 var Holm plaget af Aarebetændelse i Benene og havde efter den Tid vanskeligt ved at gaa. Mod Slutningen faldt han stærkt af og døde pludseligt 12. December 1922 af Hjerneapopleksi.

Medens jeg var i Hammersholt, havde jeg lært at sætte Pris paa Holm, der ligesom Olsen var en fortræffelig Lærer, men iøvrigt saare forskellig fra denne. Jeg besøgte ham stadig i Frerslev, og vi kom meget sammen, efter at han var flyttet til Hillerød. Af sit Skoledistrikts Beboere var han meget afholdt, hvilket man blev Vidne til ved forskellige Lejligheder, og da navnlig ved hans 25 Aars Jubilæum d. 2. April 1897, hvor ogsaa jeg var kommen til Stede .

Edvard Olsen efterfulgtes i Nørre Herløv af L. K. V. Sørensen, der 1903 blev forflyttet til Holbæk, siden til Vesterskerninge og Vejle. I hans Tid fik Nørre Herløv en ny Skole (indviet 11. November 1900) i Stedet for den, Frederik den Fjerde efter Slotspræsten Peder Herslebs Forslag havde ladet opføre, efter Sigende som Model til de 240 Rytterskoler. Denne Skole er 1928 bleven afløst af en Fællesskole for Nørre Herløv og Frerslev, som ligger omtrent midtvejs mellem de nævnte Byer. Med Lærer Sørensen plejede jeg Omgang, og da jeg i Julen 1904 besøgte ham i Holbæk, skulde jeg uformodet støde paa en gammel Klassekammerat, C. R. Bendixen, der fungerede som Byens „Bademester“.

Med mine mange Efterfølgere i Hammersholt, en enkelt undtagen, har jeg ogsaa staaet i Berøring. Hammersholt har ligeledes faaet en ny Skole (indviet 22. April 1924).

*

Om vor ældste Søn Richardt skal intet siges her, da jeg som tidligere anført har ladet trykke en særlig Pjece om ham.

I April 1895 kom vor lille Hans Adolf ind i Frederiksborg lærde Skoles anden Elementarklasse, men blev syg i September s. A. og maatte tages ud igen, da Huslægen erklærede, at Sygdommen vilde blive langvarig. Hvad den hidtil saa kærnesunde Dreng egentlig fejlede, fik vi aldrig at vide. Kun et er sikkert: skønt sporadiske

Glimt af Fremgang kunde give Haab for et Øjeblik, gik det stadig ned ad Bakke, og 15. August 1896 døde han, hun lidt over 9 Aar gammel.

Det var drøje Tider, ikke mindst fordi det i vor Fattigdom havde været os plat umuligt at gøre noget alvorligt for vort syge Barn, hvor gerne vi end vilde. Folk var ganske vist i den Grad flinke, at vi endog helt inde fra Hovedstaden ad Veje, vi ikke kendte, fik Pengeunderstøttelse fra medlidende Mennesker, hvis Navne blev en Hemmelighed, vi aldrig opdagede: men desuagtet var det ikke let at skaffe selv det nødvendige. Da Enkekejsersinde Dagmar af Rusland netop dengang var paa Besøg herhjemme, foreslog min Kone, at vi skulde anmode hende om Hjælp. Hun vilde saa gerne skrive, om hun bare maatte. Gøre det bag min Ryg vilde hun ikke, hvad jeg i Forvejn vidste. I Begyndelsen var jeg meget betænkelig ved dette Tiggeri, som jeg kaldte det, men indvilgede dog omsider, da alle Sunde syntes lukkede — og Kejsersinden sendte virkelig hundrede Kroner, en hel Kapital, som var os til uvurderlig Nytte. Man betænke, at Penge dengang skæppede langt mere end nu.

Sorg og Overanstrengelse bevirkede imidlertid, at min Kone efter Hans Adolfs Død blev betænkelig syg. Til at begynde med var hun plaget af heftige Nerveanfald, en Art Hjertekrampe; men i Marts 1900 stødte Stensmerter til, og da Sygdommen skred frem, og de ulidelige Smerter kun kun-

de dulmes ved Morfinindsprøjtning, maatte det nødvendigvis tage stærkt paa Kræfterne. Vor Huslæge, A l e x. H a n s e n, gjorde sit bedste, og da han som udslidt 1901 trak sig tilbage til Humlebæk, hvor han endte sine Dage, fortsatte Eftermanden T h o r - v a l d J e n s e n i samme gode Spor. Men Enden var ikke endda. Juni 1906 meddelte Huslægen, at min Kone ogsaa led af begyndende graa Stær, hvorefter jeg øjeblikkelig rejste ind med hende til Øjenlæge E d m u n d J e n s e n, København, som forøvrigt erklærede, at der var intet at gøre. Imidlertid tiltog Nyresmerterne i foruroligende Grad. Morfinen virkede saa at sige ikke mere. Kun en Operation kunde redde hende, om det var muligt. Og indlagt paa St. Josefs Hospital døde hun da paa sin ældste Søns trediveaarige Fødselsdag (8. Marts 1912) efter at være bleven opereret af J e n s S c h o u fire Dage forinden.

Det var det femte Dødsfald i min nærmeste Familjekreds, efter at jeg var kommen til Hillerød. 8. April 1900 var M o d e r gaaet til Hvile efter frygtelige Lidelser af Mavekræft, omtrent 77 Aar gammel, og 21. Juli 1910 døde F a d e r i en Alder af 86 Aar. I lange Tider havde han været stokdøv, men havde iøvrigt aldrig været syg, da Alderen gjorde sin Ret gældende, og han sov stille hen. Og endelig var vor ældste Søn R i c h a r d t gaaet bort 14. August 1910 efter en Operation for Tarmslyng, 28½ Aar

gammel.

Min Hustru var en intelligent Kvinde, noget svagelig af Helbred, nærsynet og dog klartseende, dybt tænkende, noget melankolsk af Temperament, from i Sind og Tanke, føjelig af Natur, og som Hustru og Moder en Perle af rene Vand.

Efter Richardts Død flyttede Enken, min Svigerdatter, 9. September 1910 fra København til Hillerød med Børnene, tre Sønner og to Døtre, af hvilke det ældste knapt var syv Aar gammelt, det yngste endnu ikke født. Det blev drøje Aar ogsaa for hende, til hun endelig 1919 ved gode Menneskers Hjælp erhvervede en Klasseloterikollektion, af hvilken hun i al Tarevelighed kan leve. Gud ske Lov! Børnene artede sig vel. Den ældste Søn blev Student fra Frederiksborg Skole 1921 og tog juridisk Eksamen 1928. De tre følgende fik Realeksamen, og alle er de heldigvis i Arbejde, — noget, man maa være glad ved i disse arbejdsløse Tider. Den yngste Søn er endog begyndt at optræde som Lyriker. — det han i Arv efter Faderen fik.

*

Hos mig selv har Benene fra Ungdommen af været det svageste Punkt. Hvorledes det gik paa Møn, er tidligere fortalt. Da jeg 1916 var i Aalborg havde jeg ligeledes vanskeligt ved at klare mig, og ved andre Lejligheder har det gjort mere eller mindre ondt. Udtrædelse af Bensplinter her og der, snart paa det ene Ben, snart paa det

andet, kan ogsaa noteres, omend Tilfældene i de senere Aar have været meget sjældne.

Jeg var 58 Aar, da jeg mistede min første Tand, en Kindtand, der faldt ud af sig selv. Siden er det — efter mere eller mindre hæftig Tandpine — gaaet Slag i Slag, saa kun Rester staa tilbage. Mine Sanser ere vedvarende gode, og at jeg i det hele har kunnet glæde mig ved et ypperligt Helbred, viser den Omstændighed, at jeg i de tredive Aar, jeg virkede her paa Pladsen, kun har forsømt Skolen tre Dage paa Grund af Sygdom.

Da jeg 1. November 1919 holdt 25 Aars Jubilæum som Lærer i Hillerød, blev der fra mange Sider vist mig langt større Opmærksomhed, end jeg havde turdet haabe. Blomster, Telegrammer og Breve strømmede ind, Gaver ligesaa, og blandt disse et Guldur fra Kolleger ved Skolen, saa jeg havde Grund til at være glad. Og noget lignende var Tilfældet paa min 70. Fødselsdag.

Efter min Kones Død bestyrede hendes Søster, Frøken Sophie Jahn, mit Hus, i de sidste Aar dog kun til Maade, grundet paa, at Gigt i Benene

tvang Stakkelen til at holde sig i fuldstændig Ro. Det sørgelige Liv, hun førte, kunde begribeligvis ikke undlade at virke nedtrykkende ogsaa paa mig, der daglig maatte færdes om hende. Hun døde efter et kort Sygeleje 10. Maj 1928.

Oktober 1925 blev jeg, takket værd den herskende Butikssyge, kastet paa Gaden og maatte drage i Udlændighed til Nyhuse, hvorfra jeg heldigvis 20. September 1928 vendte tilbage til Hillerød.

Efter Ansøgning, som jeg var pligtig at indgive, bevilgede Undervisningsministeriet mig Afsked med Pension fra 31. Juli 1924 at regne, og 5. Juli s. A. tog jeg Afsked med Skolen ved den sædvanlige Aarsafslutning i Gymnastiksalen.

Nøjagtig 51 Aar virkede jeg som Lærer i den danske Folkeskole. Om jeg udrettede, hvad jeg burde, maa andre dømme. Ordener — med hvilke det i vore Dage hagler ned over for tjente og ufortjente, mest de sidste — har jeg aldrig eftertragtet eller opnaaet, og om anden offentlig Paaskønnelse gælder det samme. Jeg har intet som helst at henvise til.

Ende paa anden og
sidste Del.